

**Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії, етнології та правознавства**

А.М. ЛАЗАРЕНКО

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА):
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Чернігів
2015

УДК 343.21
ББК 67.308я73

Л 17

Рецензенти: доктор юридичних наук,
професор Гречанюк С.К.

кандидат юридичних наук Царюк С.В.

Відповідальний редактор: доктор юридичних наук,
професор Віхров О.П.

Науковий редактор: кандидат історичних наук,
професор Коваленко О.Б.

Лазаренко А.М.
Л 17 Кримінальне право України (загальна частина): навчально-методичний посібник для практичних занять./А. М. Лазаренко – Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2015. – 94 с.

Даний методичний матеріал допоможе студентам в опануванні навчальної дисципліни та систематизації знань, отриманих у процесі вивчення кримінального права України, сконцентрувати увагу на основних інститутах та поняттях Загальної частини кримінального права, їх ознаках та особливостях, формуванні структури відповідей з конкретних питань.

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (протокол № 8 від 27 березня 2015 р.).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ СИТУАЦІЙ	7
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	32
Тема 1. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність Закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Поняття злочину та його класифікація. Склад злочину	32
Тема 2. Об'єкт злочину. Об'єктивна сторона злочину	39
Тема 3. Суб'єкт злочину. Суб'єктивна сторона злочину	44
Тема 4. Стадії злочину. Співучасть у злочині	50
Тема 5. Повторність, сукупність, рецидив. Обставини, що виключають злочинність діяння	63
Тема 6: Поняття, підстави, порядок та види звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття покарання та його мета. Система та види покарань Призначення покарання. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	69
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	78

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Кримінальне право України» у системі юридичних дисциплін належить до фундаментальних і профілюючих.

Кримінальне право як галузь у системі права відображає політику держави у сфері боротьби зі злочинністю. Воно базується на положеннях Конституції України й безпосередньо впливає на становлення та розвиток таких галузей права, як кримінально-процесуальне та кримінально-виконавче, тісно взаємодіє з цивільним, трудовим, адміністративним та іншими галузями права, а також із кримінологією, судовою медициною, судовою психіатрією, юридичною психологією.

Боротьба зі злочинністю є одним з основних напрямків у роботі правоохоронних органів: прокуратури, органів внутрішніх справ, юстиції тощо. Від успішного розв'язання цієї проблеми безпосередньо залежить соціальний і економічний добробут суспільства, насамперед захист основоположних прав і свобод особи. Успіхи в подоланні злочинності є необхідною умовою функціонування дійсно правової держави.

Курс кримінального права згідно зі структурою Кримінального кодексу України поділяється на загальну і особливу частини.

Загальна частина кримінального права містить норми, які визначають завдання, принципи і підстави кримінальної відповідальності, формулюють інститути, що належать до злочину і покарання, визначають порядок призначення, а також звільнення від покарання і його відбування.

Особливу частину кримінального права становлять норми, що визначають суспільно небезпечні діяння, які є злочинами, та покарання, що застосовуються до осіб, які їх вчинили.

Курс кримінального права має висвітлити стрижневі та дискусійні проблеми в цій галузі й сприяти формуванню у студентів творчих здібностей і навичок засвоєння викладеного матеріалу. Основною методичною метою

викладання курсу є «навчити вчитися» кримінальному праву. Отже, неодмінною вимогою має бути проблемність викладання.

Дисципліна «Кримінальне право України» має чітку практичну спрямованість. Знання кримінального законодавства, його застосування й наукове пояснення – не самоціль, а засіб ефективної боротьби із суворим дотриманням законності дипломованих юристів зі злочинністю.

Під час вивчення цієї дисципліни мають використовуватися рішення Конституційного Суду України та постанови Пленуму Верховного Суду України, практика інших судів і слідчих органів з конкретних справ. Студентам рекомендується постійно вивчати матеріали часописів «Офіційний вісник України», «Відомості Верховної Ради України», «Право України», «Вісник Верховного Суду України», «Юридичний вісник України», «Закон і бізнес» та ін., а також користуватися інформацією, яку надає соціологія цієї галузі права.

Кримінальне право як фундаментальна навчальна і наукова дисципліна спонукає студента до творчого опанування не тільки лекційного матеріалу, а й матеріалів підручників та іншої кримінально-правової літератури; самовиховання та набуття навичок наукового дискутування з проблемних питань доказово й аргументовано, з теоретичним і практичним обґрунтуванням, урахуванням зарубіжного досвіду.

З метою розвитку історичного світогляду студентів, що особливо актуально у зв'язку з критичною переоцінкою багатьох подій у розвитку країни та її кримінального законодавства, під час вивчення курсу мають здійснюватися історичні екскурси при дослідженні конкретних інститутів і норм.

Вивчення курсу здійснюється на основі положень Конституції України, чинного кримінального законодавства, яке уособлює Кримінальний кодекс України.

Після вивчення курсу студент повинен знати:

1. Теоретичні питання, які стосуються:

- завдань кримінального права;
- предмету охорони, предмету та методу регулювання, кримінального права;
- принципів, методів та структури кримінального права.

2. Питання нормативного характеру Загальної частини, а саме зміст норм кримінального права які регулюють:

- поняття та види злочинів;
- поняття підстав притягнення до кримінальної відповідальності та звільнення від неї;
- поняття та види стадій вчинення умисного злочину та співучасті у злочини;
- поняття, види та способи призначення покарання та звільнення від нього, а також особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

3. Структуру Особливої частини кримінального права та норми, які в неї входять.

Засвоївши навчальний матеріал з кримінального права, студент повинен уміти:

- проводити юридичний аналіз основних інститутів Загальної частини кримінального права, тобто визначати поняття, ознаки та їх значення;
- давати кримінально-правову характеристику діям, вичерпний перелік яких міститься в Особливій частині права, тобто розкривати зміст злочинів через ознаки складу злочину;
- розв'язувати практичні ситуації.

Навчальна дисципліна «Кримінальне право» має чітку практичну та теоретичну спрямованість. Знання кримінального законодавства, його застосування й наукове пояснення – не самоціль, а засіб ефективної боротьби зі злочинністю із суворим дотриманням законності.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ СИТУАЦІЙ

Глибокі знання кримінального права неможливі без обов'язкового поєднання пасивного, як правило, набуття студентами певних знань на лекціях з активною і наполегливою підготовкою до практичних занять і викладанням свого бачення (на основі вивчення відповідних законів, практики їх застосування та літературних джерел) щодо вирішення того чи іншого питання, уміння вести аргументовану полеміку, обстоювати свою точку зору на групових заняттях.

Практичні заняття – це набуття студентами навичок застосування кримінального законодавства при вирішенні тієї чи іншої кримінальної справи (задачі).

Основні цілі розв'язання задач. Розв'язання задач (казусів) є окремою формою вивчення кримінального права, яка спрямована на оволодіння навичками щодо практики застосування норм цієї галузі права. Така практика, в свою чергу, становить невід'ємну частину предмета кримінального права як навчальної дисципліни в юридичному вищому навчальному закладі.

Отже, основними цілями розв'язання задач з кримінального права є:

а) набуття та закріплення навичок самостійної роботи з нормативним матеріалом кримінально-правового характеру переважно в правозастосовній (практичній) площині;

б) вироблення вміння давати власну кримінально-правову оцінку конкретних життєвих ситуацій (фактичних обставин);

в) досягнення належного рівня обґрунтування власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин;

г) наближення навчальних форм засвоєння кримінального права до змісту конкретних «кримінально-правових елементів» відповідних процесуальних документів реальних кримінальних справ.

Будь-яка задача з кримінального права передбачає: а) умови; б) основне питання. Умовами задачі є інформація про поєднання певних фактичних обставин (юридичних фактів); іноді в умови задачі вводяться оцінки та доводи конкретних суб'єктів кримінального судочинства, які також мають бути «предметом дослідження» при розв'язанні задачі.

Значна кількість задач, крім основного варіанта умов, включає один чи кілька альтернативних варіантів. У цьому випадку умови альтернативного варіанта передбачають поєднання відповідних фактичних обставин, наведених в умовах основного варіанта, та фактичних обставин, безпосередньо вказаних в умовах даного альтернативного варіанта. Останні можуть доповнювати, уточнювати або змінювати умови основного варіанта. Тому важливо чітко і конкретно визначити, у чому саме полягає новий зміст альтернативного варіанта умов задачі.

У більшості задач із Загальної частини кримінального права основне питання прямо і конкретно сформульоване в їх тексті. У більшості задач з Особливої частини кримінального права основного запитання в тексті немає. Воно «виводиться» контекстуально і в найбільш загальній формі звучить так: «Яка кримінально-правова оцінка (кваліфікація) дій, зазначених у задачі суб'єктів?».

Деякі задачі, переважно із Загальної частини кримінального права, крім основного запитання, містять одне чи кілька додаткових (проміжних) запитань. Як правило, вони спрямовані на полегшення вирішення основного запитання задачі, тому відповідь на них має передувати остаточній відповіді на основне питання.

У деяких задачах із Загальної частини кримінального права можуть бути сформульовані конкретні завдання (рекомендації) типу: «Ознайомтесь із ст. 257 КК та коментарем до неї» чи «Ознайомтесь з п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., № 10. Такі завдання спрямовані на полегшення засвоєння тих положень Особливої частини кримінального

права, без яких неможливо дати відповідь на основне запитання задачі із Загальної частини кримінального права. Якщо подібних завдань (рекомендацій) у тексті задач даного типу немає, їх повинен сформулювати викладач, задаючи таку задачу студентам для самостійного розв'язання.

У деяких задачах із Загальної частини кримінального права замість запитань можуть бути сформульовані завдання, наприклад: «Дайте оцінку рішенню суду» чи «Напишіть резолютивну частину вироку суду, в якому Носкову буде призначено остаточне покарання». У цьому випадку виконання таких завдань відбувається у контексті загального розв'язання задачі і, як правило, є його завершальним елементом.

Незалежно від того, чи сформульовано в задачі конкретне запитання або завдання (кілька запитань чи завдань), її розв'язання у найбільш загальній формі включає:

- установлення кримінально-правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин;
- формулювання власної кримінально-правової оцінки у відповідній формі (кількох формах);
- обґрунтування здійсненої кримінально-правової оцінки;
- конкретну відповідь на поставлені в задачі питання чи завдання, якщо таку відповідь не було сформульовано раніше.

Перша група правил.

Установлення кримінально-правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин — досить складний поетапний процес. Його основними етапами є: 1) уточнення, попередня оцінка та систематизація фактичних обставин; 2) визначення тих норм (положень) кримінального права, які виступають правовими підставами (орієнтирами) для відповідних висновків щодо фактичних обставин; 3) установлення тих положень правозастосовної практики і теорії кримінального права, які уточнюють, доповнюють чи конкретизують названі вище правові підстави (орієнтири); 4) зіставлення уточнених і систематизованих фактичних обставин із

відповідними нормами кримінального права та положеннями правозастосовної практики й кримінально-правової теорії; 5) формулювання проміжних і остаточних висновків щодо кримінально-правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин.

1) Уточнення, попередня оцінка та систематизація фактичних обставин здійснюються з дотриманням певних правил. Серед них, насамперед, можна виділити так звані загальноприйняті презумпції, які в основному стосуються загальних умов кримінальної відповідальності особи. Основні з цих презумпцій передбачають таке:

а) якщо в умовах задачі конкретно не вказано дату (час) вчинення суб'єктом відповідних дій (бездіяльності), а також не зазначено дату (час) настання інших юридичних фактів, необхідно виходити з того, що всі юридичні факти мали місце в межах чинності у часі останньої редакції відповідного закону про кримінальну відповідальність та (чи) інших джерел кримінального права України;

б) якщо в умовах задачі конкретно не вказано місце вчинення суб'єктом відповідних дій (бездіяльності), а також не зазначене місце настання інших юридичних фактів, слід виходити з того, що всі юридичні факти мали місце в Україні;

в) якщо в умовах задачі конкретно не вказано вік суб'єкта (потерпілого) чи не зазначено, що він (вона) неповнолітній (неповнолітня) або малолітній (малолітня), належить виходити з того, що такий суб'єкт (потерпілий) досяг 18 років; при цьому термін «неповнолітній», вжитий в умовах задачі, означає, що особа досягла 14 (16) років, але не досягла 18 років, а термін «малолітній» — що особа не досягла 14 років;

г) якщо в умовах задачі прямо не зазначено конкретний прояв медичного критерію неосудності суб'єкта або прямо не вказано на стан неосудності щодо вчиненого ним діяння, належить виходити з того, що суб'єкт вчинив діяння, будучи осудною особою;

г) якщо в умовах задачі не вказано термін (час), який сплинув між окремими діями суб'єкта, слід виходити з того, що строк давності притягнення до кримінальної відповідальності за попереднє діяння на момент вчинення наступного не минув;

д) якщо в умовах задачі вказано на судимість суб'єкта, необхідно вважати, що на момент вчинення ним відповідного діяння судимість не знято і не погашено.

Названими презумпціями слід керуватися при розв'язанні будь-якої задачі. При цьому саме тому, що вони мають загальноприйнятий і практично неспростовний характер, спеціально наводити їх у рішенні не потрібно.

Друга група правил стосується уточнення специфічних фактичних обставин окремої задачі, які можна тлумачити неоднозначно. На відміну від сформульованих вище загальноприйнятих презумпцій тут у більшості випадків має діяти інша презумпція — «всі сумніви на користь суб'єкта». Щодо окремих найтипівіших ситуацій ця презумпція набуває вигляду таких правил:

а) якщо в умовах задачі прямо не вказано, що суб'єкт вчинив певне діяння чи мали місце окремі юридично значущі його ознаки (спосіб, мотив, мета тощо), таке діяння чи відповідні ознаки не повинні інкримінуватися суб'єкту;

б) якщо в умовах задачі описано лише відповідне діяння суб'єкта (побив, наніс кілька ударів, відштовхнув тощо) і прямо не зазначено наслідки такого діяння (втрата свідомості, тілесне ушкодження того чи іншого ступеня тяжкості тощо), належить виходити з того, що наслідки як такі не мали місця;

в) якщо в умовах задачі вчинене суб'єктом діяння чи інший юридичний факт описано недостатньо конкретно (пригрозив побити, спричинив ножове поранення тощо) і відповідна кримінально-правова оцінка неможлива без подальшої конкретизації, таку конкретизацію слід здійснити за найсприятливішим для суб'єкта варіантом;

г) якщо фактичні обставини викладено в умовах задачі таким чином, що виникають сумніви в можливості їх інкримінування суб'єктові (певні юридичні факти чи їх юридично значущі ознаки могли не усвідомлюватися співучасником злочину чи особою, яка його приховує, тощо), такі фактичні обставини не повинні інкримінуватися відповідному суб'єктові;

г) якщо фактичні обставини викладено в умовах задачі так, що неможливо однозначно визначити, в межах якого виду вини їх можна інкримінувати суб'єктові (бажав настання певних наслідків, свідомо припускав їх настання чи легковажно розраховував на їх відвернення), і це впливає на зміст відповідної кримінально-правової оцінки, такі обставини мають інкримінуватися суб'єктові в межах «більш м'якого» виду вини.

Як уже зазначалося, наведені вище правила уточнення специфічних фактичних обставин окремої задачі поширюються на більшість випадків. Проте можливі й винятки з цих правил. Так, якщо в умовах задачі вказано, що суб'єкт викрав пістолет у працівника міліції у жіночому гуртожитку, а потім зберігав його у себе вдома, можна практично беззаперечно вважати, що з боку суб'єкта мало місце не лише зберігання, а й носіння пістолета — принаймні від місця його викрадення до місця зберігання.

Важливо підкреслити, що і при застосуванні наведених вище правил, і при здійсненні окремих відступів від них відбувається формулювання юридично значущих попередніх висновків, які безпосередньо впливають на зміст остаточної кримінально-правової оцінки. Тому такі висновки, якщо вони потрібні, обов'язково мають бути викладені у письмовій формі як окремий елемент розв'язання задачі.

Третя група правил стосується попередньої кримінально-правової оцінки фактичних обставин. Проблема попередньої оцінки найчастіше виникає тоді, коли відповідні фактичні обставини кореспондують із так званими кількісними та оціночними поняттями кримінального права, насамперед, з кількісними та оціночними ознаками юридичного складу злочину. Наприклад, в умовах задачі може бути вказано конкретну вартість

викраденого майна – 62400 грн. або зазначено, що, реалізуючи умисел на позбавлення життя потерпілого, суб'єкт наніс йому в груди і голову 28 ударів сокирою. У цих та подібних випадках постає запитання про можливість інкримінувати суб'єктові (суб'єктам) відповідні ознаки (у наведених прикладах — кваліфікуючі ознаки «в особливо великих розмірах» та «особлива жорстокість»).

У теорії кримінального права вироблено спеціальні правила конкретизації кількісних та оціночних ознак, які вивчаються у межах його Особливої частини. Зазначені правила повинні застосовуватися при формулюванні відповідних попередніх висновків, і це також має бути відображено як окремий елемент розв'язання задачі (див., наприклад, п. 1.1 зразка рішення задачі у справі Будана, Панька, Скорика та Шумського).

Що стосується систематизації фактичних обставин, то вона, по-перше, передбачає їх певне узагальнення, а по-друге, створення в разі необхідності певних «блоків» (частин) відповідно до загального змісту тих інститутів, юридичних конструкцій чи окремих нормативних приписів, які можуть виступати конкретними правовими орієнтирами у визначенні кримінально-правового змісту відповідних фактичних обставин (див., наприклад, п. 2 зразка рішення задачі у справі Качаліної). Конкретні правила такої систематизації передбачають, насамперед, додержання законів формальної логіки, а конкретні форми її відтворення у рішенні залежать від типу (різновиду) задачі. У переважній більшості випадків відтворення у рішенні певної форми систематизації фактичних обставин як його окремий елемент може взагалі не мати місця.

2) Наступним етапом установа кримінально-правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин є визначення тих норм (нормативних приписів) кримінального права, які виступають правовими орієнтирами відповідних висновків щодо такого змісту. Цей етап має здійснюватися з урахуванням загальних вимог і додержанням конкретних правил, що визначаються певним типом (різновидом) задачі.

Загальні вимоги передбачають:

а) попереднє визначення «блоків» тих норм кримінального права, які можуть виступати конкретними правовими орієнтирами (інститути та субінститути Загальної частини кримінального права, групи норм Особливої частини кримінального права тощо);

б) установлення тих джерел кримінального права, які можуть містити кримінально-правові норми відповідних «блоків»; у переважній більшості випадків таким джерелом є КК України 2001 р., але в деяких випадках, крім нього, джерелами кримінального права можуть бути, зокрема Конституція України, КК України 1960 р., міжнародні договори, рішення Конституційного Суду України;

в) вирішення питання про чинність відповідних положень названих вище джерел кримінального права щодо наведених в умовах задачі фактичних обставин: зокрема, в деяких випадках треба уточнити останню і попередню редакцію певних положень і вирішити, яка з них має застосовуватися в даному випадку; якщо має місце колізія між положеннями окремих джерел, необхідно визначити, яке з них має пріоритет щодо застосування.

Конкретні правила визначення норм кримінального права як певних орієнтирів щодо кримінально-правового змісту фактичних обставин зумовлені специфікою відповідних «блоків» — інститутів, субінститутів, типових юридичних конструкцій тощо. Так, «свої» правила має, зокрема, визначення правових орієнтирів при встановленні специфічної конструкції та конкретного змісту юридичних складів злочинів, при призначенні остаточного покарання за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків, при звільненні від відбування покарання з випробуванням (див. окремі зразки розв'язання задач).

3) Важливу роль у встановленні кримінально-правового змісту фактичних обставин задачі відіграють відповідні положення правозастосовної практики і теорії кримінального права. Такі положення, як

уже зазначалося, уточнюють, доповнюють чи конкретизують певні правові орієнтири. Крім того, ціла низка зазначених положень впливає й на інші елементи розв'язання задачі, насамперед, на обґрунтування здійсненої кримінально-правової оцінки. Тому їх визначення при розв'язанні переважної більшості задач є обов'язковим.

Найбільш значущими серед положень правозастосовної практики є відповідні положення постанов Пленуму Верховного Суду України, в яких даються роз'яснення з приводу застосування чинного законодавства України. Як відомо, такі роз'яснення є основними правозастосовними орієнтирами для всіх судів загальної юрисдикції. Іншими джерелами положень правозастосовної практики можуть бути роз'яснення Пленуму відповідного вищого спеціалізованого суду України з питань застосування законодавства, різні узагальнення такої практики (слідчої, прокурорської, судової), а також деякі процесуальні документи (зокрема, вирoki, ухвали, постанови судів різних рівнів), винесені в окремих кримінальних справах.

Положення правозастосовної практики не мають обов'язкового характеру, але тією чи іншою мірою відображають існуючі в певний період реальні тенденції такої практики. Тому ці положення — особливо відповідні положення постанов Пленуму Верховного Суду України — мають враховуватись при розв'язанні задачі, в тому числі й тоді, коли вони, на думку «автора» рішення, є помилковими. В останньому випадку розв'язання задачі має здійснюватися за двома варіантами: а) з урахуванням відповідного положення постанови Пленуму Верховного Суду України; б) з урахуванням власної позиції «автора» рішення, яка має бути спеціально обґрунтована.

Як і положення правозастосовної практики, жодні положення теорії кримінального права не можна розглядати як обов'язкові. При розв'язанні задачі можна скористатися відповідними положеннями підручника, монографії, статті чи будь-якої іншої наукової публікації або сформулювати власне теоретичне розуміння певного кримінально-правового явища.

Основні вимоги до будь-яких положень теорії кримінального права, що використовуються у розв'язанні задачі, — їх наукова обґрунтованість, значимість для вирішення конкретних питань кримінально-правового характеру, переконливість. З цієї точки зору особливе місце серед джерел, що містять теоретичні положення, посідають науково-практичні коментарі Кримінального кодексу України. Теоретичні положення таких коментарів, як правило, відображають усталені позиції в науці кримінального права на даний період, максимально враховують тенденції правозастосовної практики, орієнтують на єдність підходу до однотипних кримінально-правових ситуацій. Це, звичайно, не означає, що при розв'язанні задачі теоретичні положення науково-практичних коментарів Кримінального кодексу України мають наперед визначений пріоритет перед відповідними положеннями інших теоретичних джерел або перед власним теоретичним розумінням певних питань «автором» розв'язання.

Водночас зазначене вище особливе місце науково-практичних коментарів Кримінального кодексу України серед інших теоретичних джерел передбачає, що їх положення при розв'язанні задач не можуть бути просто проігноровані. Якщо має місце суперечність між положеннями окремих науково-практичних коментарів Кримінального кодексу України або їх положення суперечать положенням інших теоретичних джерел, які використовуються при розв'язанні задачі, чи власній позиції «автора» розв'язання, то: а) така суперечність повинна бути обов'язково зазначена у розв'язанні, б) мають бути наведені конкретні аргументи, які, на думку «автора», обумовлюють інший підхід до вирішення конкретних питань, ніж той, який запропоновано у відповідному науково-практичному коментарі Кримінального кодексу України.

У будь-якому випадку повноцінне розв'язання задачі, якщо воно супроводжується безпосереднім використанням певних положень правозастосовної практики і (чи) теорії кримінального права, вимагає

наведення таких положень, як правило, в межах обґрунтування здійсненої кримінально-правової оцінки.

4) Коли наведені в умовах задачі фактичні обставини уточнено, систематизовано і попередньо оцінено, а відповідні правові орієнтири, положення правозастосовної практики та теорії кримінального права визначено, відбувається процес їх зіставлення. За своїм загальним змістом він являє собою кілька взаємопов'язаних логічних операцій, спрямованих на одержання «нової» інформації: яке кримінально-правове значення мають ті чи інші фактичні обставини. Конкретний зміст кожної з таких операцій залежить від того завдання, яке стоїть перед «автором» розв'язання задачі, і може бути різним: в одному випадку, наприклад, йдеться про відповідність окремих фактичних обставин ознакам юридичного складу злочину, а в іншому — про можливість їх визнання як обставин, що обтяжують покарання при його призначенні.

Сам процес зіставлення безпосередньо в письмовому рішенні задачі не відображається, але за необхідності, зокрема при обговоренні обґрунтованості проміжних чи остаточних висновків на практичному занятті, може бути відтворений в усній формі.

5) Завершальним етапом встановлення кримінально-правового змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин є формулювання проміжних і остаточних висновків щодо такого змісту.

Проміжні висновки стосуються створених раніше окремих «блоків» фактичних обставин і формулюються у межах відповідних кримінально-правових інститутів (субінститутів), типових юридичних конструкцій, складових частин юридичних складів злочинів тощо.

Остаточні висновки стосуються усіх наведених в умовах задачі фактичних обставин і являють собою інтегрований результат проміжних висновків. Здебільшого зміст остаточних висновків збігається принаймні з однією з тих форм кримінально-правової оцінки, які використовуються у реальних процесуальних документах і, відповідно, є основними елементами

розв'язання задачі. Такий збіг, зокрема, характерний при розв'язанні більшості задач з Особливої частини кримінального права, в якому остаточні висновки безпосередньо втілюються у формулу кримінально-правової кваліфікації дій суб'єкта (у формулу кваліфікації злочину) та в юридичне формулювання обвинувачення (див. зразок розв'язання задачі з Особливої частини кримінального права). Водночас при розв'язанні окремих задач із Загальної та Особливої частин кримінального права такого збігу може й не бути.

Від того, чи збігаються остаточні висновки щодо кримінально-правового змісту фактичних обставин зі встановленою законом формою їх кримінально-правової оцінки, залежать і подальше розв'язання задачі по суті, і зміст та обсяг його письмового відтворення. Що стосується формулювання власної кримінально-правової оцінки, то тут можливі такі варіанти.

1) Остаточні висновки повністю збігаються зі встановленими законом формами кримінально-правової оцінки фактичних обставин: у цьому випадку в розв'язанні відтворюються відповідні форми такої оцінки, і саме вони є основним елементом розв'язання задачі. Даний варіант характерний, як уже зазначалося, для більшості задач з Особливої частини кримінального права, а також для задач із Загальної частини кримінального права щодо комплексного застосування окремих його інститутів, які стосуються злочину.

2) Остаточні висновки сформульовано в межах окремого інституту кримінального права і, відповідно, вони стосуються лише окремого «фрагмента» встановленої законом форми кримінально-правової оцінки фактичних обставин: у цьому випадку в розв'язанні мають бути відтворені, насамперед, конкретні остаточні висновки, а потім, якщо можливо, наведено і форму (кілька форм) відповідної кримінально-правової оцінки. Цей варіант переважно характерний для розв'язання задач із Загальної частини кримінального права щодо застосування окремого інституту, який стосується злочину (зокрема, стадій вчинення злочину, співучасті у злочині, множинності злочинів).

3) Остаточні висновки сформульовано в межах окремого інституту кримінального права, але їх зміст не дає можливості безпосередньо відтворити ні встановлену законом форму кримінально-правової оцінки фактичних обставин, ні окремий її «фрагмент»: у цьому випадку в розв'язанні безпосередньо мають бути наведені остаточні висновки і саме вони розглядатимуться як відповідна форма кримінально-правової оцінки фактичних обставин і становитимуть основний елемент рішення задачі. Цей варіант характерний для розв'язання більшості задач із Загальної частини кримінального права щодо застосування окремих інститутів, які стосуються покарання та інших заходів кримінально-правового впливу.

Незалежно від того, який з наведених вище варіантів використовується при розв'язанні конкретної задачі, власна кримінально-правова оцінка відповідних фактичних обставин обов'язково має бути здійснена у письмовому вигляді. При цьому, якщо така оцінка може бути викладена у передбаченій законом формі (формула кваліфікації злочину, юридичне формулювання обвинувачення, фрагмент резолютивної частини вироку щодо призначення конкретної міри покарання тощо), додержання відповідної форми (кількох форм) також є обов'язковим.

Основний кримінально-правовий зміст двох найбільш типових форм кримінально-правової оцінки – формули кваліфікації злочину (злочинів) та юридичного формулювання обвинувачення, а також рекомендації щодо їх написання сформульовано у додатках до цієї глави посібника.

Обґрунтування здійсненої кримінально-правової оцінки — це окремий елемент розв'язання задачі. При цьому, якщо йдеться про повноцінне розгорнуте розв'язання, він є таким же обов'язковим, як і сама оцінка. Здійснюючи обґрунтування відповідної кримінально-правової оцінки, «автор» має визначитися принаймні щодо двох питань: а) щодо форми обґрунтування; б) щодо «ієрархії» аргументів (доводів).

Форма обґрунтування в принципі не передбачає додержання якихось жорстких правил і визначається, насамперед, типом (різновидом) задачі. Так,

обґрунтування при розв'язанні задачі із Загальної частини кримінального права в межах окремого інституту, що стосується злочину, передбачає спеціальне утворення відповідного «блоку» фактичних обставин, поглиблене дослідження змісту даного інституту, як правило, поетапне встановлення відповідності фактичних обставин конкретним його проявам і лише після цього формулювання проміжного, а потім і остаточного висновків. При розв'язанні задачі із Загальної частини кримінального права щодо комплексного застосування його інститутів, які стосуються злочину, обґрунтування може бути здійснено у «знятому» вигляді й обмежуватися відтворенням лише проміжних висновків та визначенням впливу кожного інституту на кваліфікацію злочину (злочинів). Ще більш спрощена форма характерна для обґрунтування здійсненої кримінально-правової оцінки при розв'язанні задач з Особливої частини кримінального права (див. окремі зразки розв'язання задач).

Що стосується «ієрархії» аргументів (доводів), які використовуються при обґрунтуванні власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин, то тут необхідно мати на увазі таке:

1) Всі аргументи (доводи) за характером свого впливу на зміст кримінально-правової оцінки можна поділити на обов'язкові й необов'язкові. До обов'язкових належать аргументи, які безпосередньо впливають зі змісту відповідних нормативних приписів кримінально-правового характеру (обов'язкові нормативні аргументи). Необов'язковими аргументами є ті, які використовують роз'яснення Пленуму Верховного Суду України (основні правозастосовні аргументи), а також ті, що ґрунтуються на інших джерелах правозастосовної практики та на положеннях теорії кримінального права.

2) Ієрархія обов'язкових нормативних аргументів визначається юридичною силою тих джерел кримінального права, з нормативних приписів яких вони (аргументи) безпосередньо впливають. Відповідно до ст. 8 Конституції України вона має найвищу юридичну силу, а норми Конституції України є нормами прямої дії. Тому, наприклад, у випадку виникнення

колізій між положеннями Конституції України та КК України положення Конституції України мають пріоритет перед останніми.

3) Основні правозастосовні аргументи в принципі не повинні суперечити обов'язковим нормативним аргументам, тому, за загальним правилом, у разі виникнення колізій пріоритет мають останні. І лише у виняткових випадках, коли такі колізії спричинені внутрішніми суперечностями відповідних обов'язкових нормативних аргументів між собою, основний правозастосовний аргумент, що ґрунтується на одному з них, може розглядатись як пріоритетний перед іншим.

Прикладом такого основного правозастосовного аргументу є абзац 1 п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7.

У ньому правила призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 70 КК 2001 р.) поширюються, зокрема, і на випадки кваліфікації злочинів за однією статтею чи однією частиною статті Особливої частини КК, якщо один із злочинів був закінченим, а інший становив готування до злочину або замах на злочин. У цьому випадку роз'яснення Пленуму Верховного Суду України, яке за своїм змістом ґрунтується на ст. 16 КК 2001 р., але формально суперечить ст. 33 КК 2001 р., має пріоритет перед останньою статтею.

Основні правозастосовні аргументи з певною часткою умовності можна поділити на два різновиди: аргументи «прямої дії» та аргументи, що використовуються «за аналогією».

Прикладом основного правозастосовного аргументу «прямої дії» є посилання у розв'язанні задачі на абзац 3 п. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., № 10 у випадку, коли в умовах задачі вказано на заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, у процесі розбою.

Посилання ж у рішенні на цей же абзац 3 п. 11 згаданої постанови, коли в умовах задачі вказано на заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, у процесі розбою з метою викрадення наркотичних засобів, є прикладом основного правозастосовного аргументу, що використовується «за аналогією». Таким чином, у розв'язанні різних задач використання одних і тих самих положень роз'яснень Пленуму Верховного Суду України може в одному випадку розглядатися як основний правозастосовний аргумент «прямої дії», а в іншому — як основний правозастосовний аргумент, що використовується «за аналогією».

4) Інші необов'язкові аргументи — навіть якщо вони за змістом видаються більш переконливими, ніж обов'язкові нормативні чи основні правозастосовні аргументи, — не можуть мати пріоритету перед останніми. При цьому, як уже зазначалося, суперечність між основним правозастосовним аргументом (відповідним роз'ясненням постанови Пленуму Верховного Суду України) та іншим необов'язковим аргументом (наприклад, теоретичним правилом кваліфікації злочинів) в основному варіанті розв'язання задачі має вирішуватися на користь першого. І лише в альтернативному варіанті рішення може бути наведене розгорнуте обґрунтування висновку про те, що інший необов'язковий аргумент, на думку «автора», є більш переконливим, ніж основний правозастосовний аргумент.

5) Серед необов'язкових аргументів, що їх використовують при розв'язанні задач (крім основних правозастосовних аргументів), якась ієрархія у принципі неможлива. Однак якщо між деякими з них існують суперечності (колізії), такі аргументи мають бути наведені, а потім зроблений вибір на користь одного з них. При цьому бажано сам вибір також обґрунтувати. Подібне обґрунтування, як уже зазначалося, стає обов'язковим у разі, коли точка зору «автора» розв'язання суперечить позиції, сформульованій у науково-практичному коментарі Кримінального кодексу України.

У деяких випадках викладач, задаючи студентам дві-три задачі на наступне практичне заняття, може дозволити їм не писати розгорнуте обґрунтування при розв'язанні однієї з них. Однак і в цих випадках таке обґрунтування має бути здійснене в повному обсязі, його ключові моменти зафіксовані в письмовому розв'язанні, щоб у разі необхідності відтворити відповідні аргументи в усній формі.

Сформулювавши власну кримінально-правову оцінку фактичних обставин у відповідній формі і належним чином обґрунтувавши її, «автор» розв'язання задачі тим самим, як правило, дає відповідь на всі запитання та завдання, які в ній поставлено. І лише тоді, коли окремі запитання за своїм змістом мають не лише кримінально-правовий, а й процесуальний характер, на них треба відповідати окремо. Наприклад, у задачах із Загальної частини кримінального права можуть бути сформульовані запитання типу: «Чи підлягає апеляція задоволенню?» або «Яке рішення має прийняти апеляційний суд?». Відповідь на такі запитання має даватись у розв'язанні після написання основної — «кримінально-правової» його частини і зводиться до відповідної констатації типу: «На підставі викладеного апеляція адвоката задоволенню не підлягає» або «Таким чином, апеляційний суд має змінити вирок місцевого суду і перекваліфікувати дії суб'єкта з ч. 2 ст. 121 на ст. 122 і ч. 1 ст. 119 КК».

Методичні рекомендації щодо розв'язання задач із Загальної частини кримінального права в межах окремого інституту, який стосується злочину

Особливості даного типу задач передбачають поглиблене дослідження змісту якогось конкретного інституту кримінального права, що стосується злочину. Тому розв'язання таких задач як окремі елементи включає:

— уточнення та попередню оцінку фактичних обставин (факультативний елемент);

— систематизацію тих фактичних обставин, які охоплюються змістом відповідного інституту (обов'язковий елемент);

— визначення конкретних правових, правозастосовних та теоретичних орієнтирів, які впливають на зміст інституту, що розглядається (обов'язковий елемент).

— зіставлення систематизованих фактичних обставин з правовими, правозастосовними та теоретичними орієнтирами відповідного інституту (обов'язковий елемент, який у письмовому вигляді в рішенні може не наводитись);

— формулювання проміжних і остаточних висновків щодо кримінально-правового змісту відповідних фактичних обставин у межах інституту, що розглядається (обов'язковий елемент);

— написання формули кримінально-правової кваліфікації та юридичного формулювання обвинувачення (обов'язковий елемент, якщо таке написання можливе);

— відповідь на конкретні запитання задачі, якщо така відповідь не сформульована у попередніх елементах рішення (факультативний елемент).

При цьому у функціональному плані перший з виділених вище елементів розв'язання задачі (якщо він потрібний) виступає загальною передумовою правильності такого розв'язання; другий-п'ятий елементи відображають процес формулювання власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин і тим самим її обґрунтування; п'ятий (у частині остаточних висновків) або шостий (якщо він можливий) елементи фіксують відповідну форму власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин; сьомий елемент (якщо він є у розв'язанні) дає відповідь на запитання задачі, що мають переважно процесуальний характер.

Методичні рекомендації щодо розв'язання задач із Загальної частини кримінального права в межах комплексного застосування інститутів, що стосуються злочину

Особливості даного типу задач передбачають послідовне та системне використання змісту кількох інститутів Загальної частини кримінального права, що стосуються злочину. При цьому кримінально-правова оцінка в межах окремого інституту, як правило, відбувається в «знятій» формі — вона зводиться лише до основних проміжних та остаточних висновків; обов'язковим компонентом таких висновків має бути визначення впливу відповідного інституту на остаточну кримінально-правову кваліфікацію дій суб'єкта (суб'єктів) та на юридичне формулювання обвинувачення. Останні два елементи практично завжди є обов'язковими для розв'язання задач цього типу.

Таким чином, розв'язання задач із Загальної частини кримінального права щодо комплексного застосування інститутів, що стосуються злочину, включає наступні елементи:

- уточнення та попередня оцінка фактичних обставин;
- попередні висновки щодо видів злочинів, ознаки яких вбачаються в діях суб'єктів;
- вплив окремих інститутів Загальної частини кримінального права, що стосуються злочину, на кримінально-правову кваліфікацію діянь суб'єктів:
 - а) стадії вчинення злочину;
 - б) співучасть у злочині;
 - в) посереднє вчинення злочину;
 - г) причетність до злочину;
 - г) групове вчинення злочину за відсутності ознак співучасті;
 - д) конкуренція кримінально-правових норм;
 - е) множинність злочинів;

- формула кримінально-правової кваліфікації;
- юридичне формулювання обвинувачення.

Така ускладнена форма розв'язання задач даного типу в функціональному плані передбачає тісний зв'язок встановлення кримінально-правового змісту фактичних обставин у межах кожного інституту з відповідними формами кримінально-правової оцінки. Цей зв'язок, зокрема, виявляється у тому, що кожний фрагмент формули кримінально-правової кваліфікації та юридичного формулювання обвинувачення має бути обґрунтований на рівні проміжних і остаточних висновків у межах окремого інституту, який вбачається у поведінці суб'єкта (суб'єктів) та інших фактичних обставинах. Якщо ж окремих з виділених інститутів у відповідних кримінально-правових ситуаціях відсутній, про це коротко зазначається у відповідному пункті (підпункті) розв'язання. При цьому уточнення і попередня оцінка фактичних обставин, якщо вони потрібні, традиційно виконують роль загальної передумови правильного розв'язання всіх наступних питань.

Методичні рекомендації щодо розв'язання задач із Загальної частини кримінального права в межах окремих інститутів, що стосуються покарання та інших заходів кримінально-правового впливу

Особливості даного типу задач передбачають поглиблене дослідження змісту окремого інституту (іноді кількох інститутів), що стосується заходів кримінально-правового впливу. Як правило, розв'язання таких задач не містить встановленої законом «процесуальної» форми власної кримінально-правової оцінки фактичних обставин, хоч окремі задачі можуть включати завдання щодо написання, наприклад фрагмента резолютивної частини вироку з питань призначення покарання. Значно рідше при розв'язанні цього типу задач виникає необхідність уточнення та попередньої оцінки фактичних обставин, у багатьох випадках немає потреби в їх систематизації. Тому, зберігаючи в цілому таку ж форму, яку було наведено вище (див. методичні

рекомендації щодо розв'язання задач із Загальної частини кримінального права в межах окремих інститутів, що стосуються злочину), розв'язання задач цього типу, як правило, за обсягом коротше, а за змістом простіше.

Зразок розв'язання практичної ситуації із Загальної частини кримінального права України в межах окремого інституту, що стосується злочину

Задача. Щоб заволодіти грошима Плахової, які зберігалися у квартирі, Качаліна вирішила її отруїти. Для цього вона придбала отруту, призначену для труїння гризунів, прийшла «в гості» і дала цю отруту Плаховій під виглядом ліків від шлункових захворювань. Приймавши «ліки», Плахова відчула себе погано, викликала швидку медичну допомогу і до її приїзду почала блювати, що, за висновком судово-медичної експертизи, в кінцевому підсумку і врятувало їй життя. Качаліна, побачивши такий розвиток подій, з квартири Плахової втекла, однак через два дні була затримана.

Внаслідок отруєння Плахова два тижні перебувала на стаціонарному лікуванні, що, за висновком судово-медичної експертизи, свідчить про заподіяння їй легкого тілесного ушкодження з короткочасним розладом здоров'я.

Ознайомтесь із статтями 115 і 187, приміткою до ст. 185 КК України, а також із пунктами 6, 9, 10, 11, абз. 2 п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., № 10.

Яку кримінально-правову оцінку мають дістати дії Качаліної?

Розв'язання:

1. Уточнення та попередня оцінка фактичних обставин.

1.1. Формулювання в умовах задачі «вирішила її отруїти» будемо розглядати як підтвердження прямого умислу на вбивство Плахової з боку Качаліної.

1.2. В умовах задачі немає даних щодо сильних фізичних страждань Плахової після вживання отрути, тому немає підстав вбачати в діях Качаліної таку обтяжуючу обставину умисного вбивства, як його «особлива жорстокість».

1.3. Втеча з квартири Качаліної після виклику Плаховою швидкої допомоги свідчить не про добровільну відмову Плахової від доведення злочину до кінця, а про намагання уникнути відповідальності за вже вчинені нею дії.

1.4. В умовах задачі не названа сума грошей, якими збиралась заволодіти Качаліна. Будемо вважати, що ця сума не досягає показників «великих розмірів» або «особливо великих розмірів», про які йдеться в ч. 4 ст. 187 КК.

2. Систематизація фактичних обставин, які охоплюються інститутом «Стадії вчинення злочину».

2.1. За наявності мети заволодіння грошима Плахової та виникнення наміру (прямого умислу) щодо її вбивства наступні дії Качаліної — придбання отрути, давання цієї отрути під виглядом ліків — є окремими етапами досягнення мети та реалізації умислу.

2.2. Заволодіння грошима не відбулося, а Плахова залишалася живою; це свідчить, що мети не досягнуто, а прямий умисел на вбивство повністю не реалізовано.

2.3. Внаслідок отруєння Плаховій заподіяно легке тілесне ушкодження з короткочасним розладом здоров'я; в правозастосовній практиці таке тілесне ушкодження є показником насильства, небезпечного для здоров'я потерпілого (див. п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., № 10).

3. Визначення конкретних правових, правозастосовних та теоретичних орієнтирів у межах змісту інституту «Стадії вчинення злочину».

3.1. Правовими орієнтирами є: а) статті 13—17 КК, що передбачають особливості відповідальності за закінчений та незакінчений злочин; б) статті 115 і 187 КК, які передбачають види закінчених злочинів, що вчинила (мала намір вчинити) Качаліна, а також визначають особливості специфічної конструкції та конкретного змісту їх юридичних складів.

3.2. Правозастосовними орієнтирами — в даному випадку основними — є пункти 6, 9, 10, 11, абз. 2 п. 22 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р. № 10.

3.3. Теоретичними орієнтирами є вироблені наукою кримінального права загальні правила кваліфікації незакінченого злочину, а також правила кваліфікації злочину, який має кілька стадій вчинення.

4. Зіставлення систематизованих фактичних обставин з правовими, правозастосовними та теоретичними орієнтирами інституту «Стадії вчинення злочину» (у письмовому вигляді не наводиться).

5. Формулювання проміжних і остаточних висновків щодо кримінально-правового змісту фактичних обставин у межах інституту «Стадії вчинення злочину».

5.1. Проміжні висновки:

а) дії Качаліної були спрямовані на вчинення двох злочинів — розбою та умисного вбивства з корисливих мотивів; основними правозастосовними аргументами для такого висновку є пункти 6, 9, 10 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06 листопада 2009 р., № 10;

б) дії, спрямовані на умисне вбивство з корисливих мотивів, у будь-якому випадку є незакінченим злочином, оскільки Плахова залишилася живою; спочатку має місце готування до цього злочину (придбання отрути як різновид підшукування знаряддя умисного вбивства), а потім закінчений замах на умисне вбивство з корисливих мотивів (Качаліна безпосередньо спрямувала свої дії на позбавлення Плахової життя — виконала усі дії, які

вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але умисне вбивство не було закінчене (смерть не настала) з причин, що не залежали від її волі);

в) розбій є закінченим злочином з моменту застосування небезпечного для життя чи здоров'я насильства до потерпілого або здійснення погрози застосування такого насильства; таке насильство з боку Качаліної мало місце; отже, той факт, що заволодіння грошима Плахової не відбулося, на визнання вчиненого Качаліною розбою закінченим злочином не впливає; таким чином, вчинення розбою пройшло дві стадії: готування до злочину (придбання отрути) і закінчений злочин;

г) попередня стадія умисного вбивства з корисливих мотивів — готування до злочину і попередня стадія розбою — готування до злочину, які мали місце в діях Качаліної, при остаточній кваліфікації її дій не дістають самостійної кримінально-правової оцінки; у цьому разі діє загальне правило: якщо вчинення злочину проходить через кілька стадій, кожна наступна стадія «поглинає» попередню і попередня стадія самостійній кваліфікації не підлягає;

г) остаточна кваліфікація закінченого замаху на умисне вбивство з корисливих мотивів передбачає обов'язкове посилення у формулі кваліфікації на ч. 2 ст. 15 КК; остаточна кваліфікація розбою як закінченого злочину посилення у формулі кваліфікації на ст. 15 КК не потребує;

д) оскільки при вчиненні розбою з боку Качаліної мало місце проникнення в житло (абз. 2 п. 22 постанови від 06 листопада 2009 р. № 10), її дії кваліфікуються за ч. 3 ст. 142 КК з інкримінуванням зазначеної кваліфікуючої ознаки.

5.2. Остаточні висновки збігаються з формулою кримінально-правової кваліфікації та юридичним формулюванням обвинувачення (див. п. 6 даного розв'язання).

6. Формула кримінально-правової кваліфікації та юридичне формулювання обвинувачення.

Дії Качаліної необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 3 ст. 187; ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 115 КК.

Качаліна вчинила: напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для здоров'я особи, яка зазнала нападу, — розбій, вчинений з проникненням у житло (ч. 3 ст. 187 КК); закінчений замах на умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині — умисне вбивство, вчинене з корисливих мотивів (ч. 2 ст. 15, п. 6 ч. 2 ст. 93 КК).

Оскільки запитання задачі мало кримінально-правовий характер, відповідь на нього дано в пунктах 3, 5, 6 розв'язання.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність Закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Поняття злочину та його класифікація. Склад злочину

Мета: формування у студентів уявлення про сутність закону про кримінальну відповідальність, його чинність у просторі, часі. Розуміння поняття злочину, його класифікації. Складу злочину та його особливостей.

План

1. Поняття, структура закону про кримінальну відповідальність.
2. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі, просторі.
3. Поняття злочину, його ознаки. Значення ч.2 ст.11 КК України для поняття злочину.
4. Класифікація злочинів.
5. Поняття, значення і класифікація складів злочинів.
6. Елементи і ознаки складу злочину.
7. Види складів злочинів.
8. Кваліфікація злочинів.

Основні нормативні акти

1. Кримінальний кодекс України : офіційний текст. – К.: Велес, 2010. – 144 с.
2. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.)
// Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.
4. Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листоп. 1968 р. (ратифікована СРСР 25 бер. 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – № 14. – Ст. 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_168.
5. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.-Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація] . – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-тє вид., перероб. та доп.] - К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. –

456 с.

6. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
7. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ; за заг. ред. професорів Є.М. Моїсеєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. – [2-е вид., перероб.] – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
8. Зелінська Н.А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину : автореф. дис... д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.11 / Н.А. Зелінська; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К., 2007. – 34 с.
9. Микитчик О.В. Злочин як соціальне явище: філософсько-правовий аспект : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / О.В. Микитчик; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 16 с.

Практичні завдання

Задача 1.

Нестеров взяв у пункті прокату холодильник і телевізор, які пізніше продав, а гроші пропив. Повернути взяті на прокат речі або сплатити їх вартість Нестеров відмовився.

Чи підлягає Нестеров кримінальній відповідальності?

Задача 2.

Художник Грищенко у березні 2010 р. виготовив кліше для друкування-гривні багаторазового використання вартістю 50 гривень. Після цього він запропонував Зоріну виготовити кілька пресів для друкування підроблених грошей. Той виготовив і передав Грищенкові три преси, в т. ч. і гідравлічний. У серпні 2010 р. Грищенко у себе на квартирі надрукував грошей на суму 5000 гривень і наступного дня розплатився ними за покупки в магазині, але касир виявив, що гроші підроблено і Грищенко було затримано.

Чи повинні і за що нести кримінальну відповідальність Грищенко і Зорін?

Задача 3.

Семенів впродовж декілька років таємно зберігав у себе вдома два знайдені ним фінські ножі. Під час обшуку, що відбувся в будинку Семенова в зв'язку з вчиненням його сином крадіжки, ножі були знайдені та вилучені.

Чи можливо притягнути Семенова до кримінальної відповідальності?

Задача 4.

Хлистов, проходячи повз залізничного полотна, помітив, що гайки, що з'єднують рейки на стику, відвінчені та рейка відігнута у сторону. Він поспішав додому та нікому про це не повідомив, а потяг, який проходив внаслідок цього зазнав аварію.

Чи підлягає Хлистов кримінальній відповідальності?

Задача 5.

Тричі суджений Калашников, що востаннє відбув покарання у виді тринадцяти років позбавлення волі за навмисне убивство, звільнився після закінчення терміну покарання. Прибувши до місця постійного проживання, він на роботу не улаштувався, установив стосунки з особами, зв'язаними з організованою злочинністю, підтримував контакти з жінками, що займаються проституцією, за матеріальну винагороду надав учням технікуму свою квартиру, де останні влаштовували регулярні п'янки. Представники органів, що займаються оперативно-розшуковою діяльністю, порушили питання перед прокурором про залучення Калашникова до кримінальної відповідальності.

Чи є підстави для залучення Калашникова до кримінальної відповідальності?

Задача 6.

Визначити вид диспозиції в ст. ст. 114, 185, 119, 286, 201 КК України.

Задача 7.

Визначити види санкцій в ч. 1 ст. 115, ст. ст. 286, 194, 166 КК України.

Задача 8.

Громадян Китаю торгуючий на одному з ринків м. Харкова, під час розпиття спиртних напоїв ударом ножа вбив свого співвітчизника.

Як вирішити питання кримінальної відповідальності громадянина Китаю? За законодавством якої країни він буде відповідати?

Задача 9.

У жовтні 2001 р. був затриманий громадянин Петров, який у 1998 р. вчинив розбійний напад з метою розкрадання державного майна. У 1998 році була порушена кримінальна справа по ст. 86 КК України (1960 р.). Новим кримінальним кодексом України, ст. 86 була виключена і склад розбою по відношенню державного майна трансформувалася в загальний склад розбою, що вчиняється по відношенню до будь-якого чужого майна. Органи слідства зробили перекваліфікацію зі ст. 86 КК України (1960 р.).

По якому закону Петров буде засуджений?

Задача 10.

Разумов вчинив у вересні 1999 р. крадіжку, в зв'язку з чим був засуджений у травні 2000 р. до 15 років позбавлення волі. У вересні 2001 р. в суд поступила заява від адвоката Разумова, в якій він просив переглянути вирок, винесений по відношенню до його підзахисного оскільки новий кримінальний кодекс України, на його думку, є більш м'який та розповсюджує зворотну силу на судові рішення, що винесені відносно його підзахисного.

Оцініть доводи адвоката. Як вирішити дану справу?

Задача 11.

Під час роботи в радіомайстерні Макаренко випадково доторкнувся до паяльника, з яким тільки-но працював Ховрашко. Від несподіваного опіку та болю Макаренко різко відсмикнув руку і наніс ліктем удар в око Дримаренку, який сидів позаду. Внаслідок травми Дримаренко втратив зір на одне око.

Чи є дії Макаренка злочином? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 12.

Дягун, погрожуючи складним ножем, хотів забрати у перехожого громадянина гаманець, де був жетон на проїзд в метро, 2 монети номіналом 5 і 25 копійок та декілька квитанцій про сплату комунальних послуг, але був затриманий нарядом міліції.

Чи можна визначити дії Дягуна малозначними? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 13.

Барчука притягли до кримінальної відповідальності за співучасть в умисному вбивстві. Суд не встановив його причетності до вбивства, але визнав його винним у вчинення злочину, передбаченого ч.1 ст.384 КК України, бо Барчук давав завідомо неправдиві показання під час попереднього розслідування і тільки під час судового розгляду сказав правду.

Чи є дії Барчука кримінально протиправними?

Задача 14.

Дільничий інспектор Онипко прийняв рішення про відмову в порушення кримінальної справи на підставі ч.2 ст.11 КК, у відношенні до 10-річного Іваненка, який вчинив крадіжку чужого майна.

Чи законне рішення Онипка?

Задача 15.

Президент України видав Указ про встановлення кримінальної відповідальності за образу працівника правоохоронного органу.

Чи можна вважати тепер такі дії злочином?

Задача 16.

а) Визначте елементи складів злочину, передбачених ст. ст. 119,125,187 КК України.

б) Визначте види складів злочину, передбачених ст. ст. 111,115,185; ч.1 ст.296, 257; ч. 2 ст. 366, 369 КК України.

Задача 17.

Які із складів злочинів, передбачених главами VI-VIII КК, є складними:

- а) посягають на два об'єкти;
- б) складаються з двох дій;
- в) мають два наслідки і більше;
- г) мають дві форми вини?

Задача 18.

Соловійов знаходячись в парку на ковзанці зірвав з голови Галкіної хутрянну шапку та відбіг у сторону на декілька метрів. Він був затриманий міліцією, яка знаходилася поряд, та доставлений в відділення міліції за підозрою у грабежі. В міліції Соловійов пояснив, що зробив це для того, щоб притягнути увагу Галкіної та таким чином познайомитися з нею.

Чи є вчинене Соловійовим злочином? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 19.

Ахмедов та Мамедов вирішили викрасти з каси комерційного магазину гроші. Проникнувши у приміщення каси та розкривши сейф вони забрали гроші, які там знаходились (10 грн.).

Що таке об'єктивна та суб'єктивна малозначність діяння? Як її співвідношення впливає на застосування ч.2 ст. 11 КК України?

Задача 20.

Вживши спиртні напої Ястребілов нецензурно лаявся у громадському транспорті, на зауваження не реагував. Потім зневажливо чіплявся до жінок, які їхали у цьому автобусі. Військовослужбовець Котов, який увійшов в автобус, зупинив антигромадські дії Ястребілова.

Чи підлягає Ястребілов кримінальній відповідальності? Ознайомтесь зі ст.296 КК.

Тема 2. Об'єкт злочину. Об'єктивна сторона злочину

***Мета:** формування у студентів знань про об'єкт злочину, предмет, потерпілу особу. Розуміння сутності обов'язкових та факультативних ознак об'єктивної сторони злочину.*

План

1. Поняття об'єкта злочину. Предмет злочину. Потерпілий від злочину.
2. Види об'єктів злочинів.
3. Поняття і значення об'єктивної сторони злочину.
4. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність). Суспільно небезпечні наслідки: поняття, види, значення. Причинний зв'язок між діянням (дією або бездіяльністю) і суспільно небезпечними наслідками: поняття, види та кримінально-правове значення.
5. Місце, час, обстановка, спосіб та засоби вчинення злочину.
6. Триваючі, продовжувані та складні (складені) злочини.

Основні нормативні акти

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. – Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].
4. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-те вид., перероб. та доп.] – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
7. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ; за заг. ред. професорів Є.М. Моїсєєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц.

І.А. Вартилицька. – [2-е вид., перероб.] – К.: КНТ, 2007. – 300 с.

8. Андрушко П. П. Про поняття та види обставин, що виключають суспільну небезпеку чи протиправність діяння / П. П. Андрушко // Вісник Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Юридичні науки. – К., 1985. – Вип. 26. – С. 67-71.

Практичні завдання

Задача 1.

Визначте об'єкти злочинів, передбачених ст. 194, 342, 296, 127, 196 КК України.

Задача 2.

а) Назвіть кілька статей КК України, в яких передбачена відповідальність за злочини, що посягають на два об'єкти.

б) Назвіть кілька статей з Особливої частини КК України, де вказано на предмет злочинних посягань.

Задача 3.

Мітюшкін та Коновалов, знаходячись у нетверезому стані, зупинили Шалигіна, що проходив по вулиці, та почали вимагати від нього гроші. одержавши відмову, Коновалов вдарив Шалигіна по голові металевим прутом, спричинивши шкоду здоров'ю середньої тяжкості.

Яким суспільним відносинам була нанесена шкода?

Дайте характеристику основного та додаткового об'єктів.

Задача 4.

Орловський був засуджений за ч.1 ст.115 КК України за те, що знаходячись у квартирі Нікітіна та розпиваючи з ним спиртні напої він його вбив під час сварки, яка між ними виникла.

Визначте об'єкт злочину.

Чи тотожні поняття «предмет злочину» та «потерпіла від злочину»?

Задача 5.

Гур'єв з помсти вирішив вбити Чехоніна. Для цього він влаштував засідку на шляху по якому Чехонін кожен вечір повертався додому. Побачивши людину, що наближалася до нього та впізнавши в ній Чехоніна, Гур'єв зробив прицілений постріл. Вбитою виявилася інша людина, яка за зовнішністю схожа на Чехоніна.

Дайте кримінально-правову характеристику діям Чехоніна. При вирішенні задачі дайте визначення помилки в потерпілій злочину, покажіть її вплив на кваліфікацію.

Задача 6.

а) Перелічіть злочини, передбачені р.ІІ КК України, які можуть бути вчинені:

шляхом дії;

шляхом дії і бездіяльності;

лише шляхом бездіяльності.

За яких умов настає кримінальна відповідальність за бездіяльність?

б) Укажіть ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочину, передбачені ст.ст. 110, 111, 112, 113, 114 КК України.

Які з складів цих злочинів є матеріальними, а які формальними?

Які ознаки об'єктивної сторони є обов'язковими для матеріальних злочинів?

Задача 7.

Белугін після виходу з витверезника вирішив знову випити. Оскільки магазини були ще закриті, він розбив вітрину одного з них проник у магазин та взяв пляшку вина, залишивши на прилавку гроші за неї. Через деякий час його затримали.

Чи містяться у поведінці Белугіна ознаки об'єктивної сторони якого-небудь злочину? Якщо так, то які саме ознаки? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 8.

Ложкін, зустрівши жінку пізно ввечері, накинувся на неї та спробував зґвалтувати. Однак, раптом помітив, що жінка мертва. Судово-медична експертиза встановила, що смерть потерпілої особи, яка страждала пороком серця, настала внаслідок сильного нервового потрясіння, яке було викликане переляком.

Чи має місце причинний зв'язок між діями Ложкіна та смертю потерпілої?

Задача 9.

Обласним судом Гуров був визнаний винним у вбивстві з хуліганських мотивів (п.7 ч.2 ст.115 КК України). Слідство встановило, що Гуров знаходячись в стані алкогольного сп'яніння вчинив бійку. Щоб його заспокоїти, родичі, у тому числі 70-річний Медведєв звалили Гурова на підлогу та намагалися тримати його. В результаті, Медведєв, який страждав атеросклерозом з поразенням судин серця, помер від паралічу серця.

Чи обґрунтований вирок суду? Чи має місце причинний зв'язок між діями Гурова та смертю Медведєва?

Задача 10.

Фезуліні через знайомих наняли за визначену винагороду няню по догляду за дитиною, якій 4 роки. В обов'язок няні, громадянки Кац, входили прогулянки з дитиною та її годування. Під час однієї з прогулянок Кац заговорила з сусідкою та упустила з виду дитину, яка побігла за м'ячиком, провалилася у відкритий каналізаційний люк, вдарилася головою об трубу і потонула.

Чи міститься у поведінці Кац суспільно-небезпечне діяння? Чи підлягає кримінальній відповідальності громадянка Кац?

Задача 11.

Користильов в заборонений час на території заповідника полював на плямистого оленя, але його дії були зупинені лісником Шишкіним, який встановив факт незаконного полювання.

Чи впливає на кваліфікацію вчиненого Користильовим місце вчинення злочину? Ознайомтеся зі статтею 248 КК України.

Визначте вид складу злочину, якщо Користильов був затриманий під час слідкування за твариною.

Тема 3. Суб'єкт злочину. Суб'єктивна сторона злочину

***Мета:** формування у студентів уявлення про суть та специфіку суб'єкта злочину, його обов'язкових та факультативних ознак. Розуміння сутності суб'єктивної сторони злочину, вини, мотиву та емоційного стану особи.*

План

1. Поняття, ознаки і види суб'єктів складу злочину.
2. Неосудність та її критерії. Обмежена осудність.
3. Відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння.
4. Поняття, ознаки і значення суб'єктивної сторони складу злочину.
5. Поняття і значення вини. Суть, зміст, форми і сутність вини.
6. Умисел та його види.
7. Необережність та її види.
8. Змішана форма вини.
9. Мотив і мета, емоційний стан – як ознаки складу злочину.

Основні нормативні акти

1. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.)
// Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.
2. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. (ред. від 1 січ. 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12. – № 13. – Ст. 88 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./4651-17>.
8. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./1129-15>.

9. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19. (ред. від 1 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

10. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.-Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.

3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація] . – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].

4. Кримінальний кодекс України : офіційний текст. – К.: Велес, 2010. – 144 с.

5. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.]. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.

7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-те вид., перероб. та доп.] – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.

8. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ;

за заг. ред. професорів Є.М. Моїсеєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. – [2-е вид., перероб.] – К.: КНТ, 2007. – 300 с.

9. Подільчак О.М. Мотиви та мотивація злочинів, учинених жінками: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.М. Подільчак; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2005. – 20 с.

Практичні завдання:

Задача 1.

Селіванов, який був неодноразово судимий, з підлітків Шуєва – 12 років, Лотова – 13 років та Зенова – 15 років створив групу для вчинення квартирних крадіжок. Більшу частину грошей, які були отримані від реалізації крадених речей Селіванов присвоював. На шостій крадіжці діяльність групи була припинена робітниками міліції.

Хто підлягає кримінальній відповідальності за вчинені крадіжки?

Задача 2.

Сторожев, який страждав манією переслідування, вбив свого знайомого Гузеєва. Через рік після вбивства Сторожев одужав.

1) Як повинне вирішуватися питання про притягнення Сторожєва до відповідальності?

2) Які заходи можуть бути до нього застосовані?

Варіант: Сторожев вчинив вбивство в осудному стані, але під час розгляду справи у суді захворів на психічну хворобу.

Задача 3.

15-річний Зувін угнав мотоцикл, який стояв біля дому. Він заїхав до товариша, розповів йому звідки взявся мотоцикл та запропонував йому покататися. Зувін перевищив швидкість, не зміг своєчасно зупинити мотоцикл та врізався у вантажівку, яка йшла у нього попереду. Внаслідок цього товаришу були спричинені тяжкі тілесні ушкодження, а Зувіну – середньої тяжкості.

Чи будуть Зувін та його товариш нести кримінальну відповідальність. Відповідь обґрунтуйте.

Задача 4.

Сомов був бійцом пожежної охорони, систематично вчиняв підпали різних будівель, споруд, будинків окремих громадян, а потім першим підіймав галас, активно включався в роботу по гасінню пожеж. Притягнутий до кримінальної відповідальності за умисне знищення майна громадян Сомов пояснив, що йому не подобалось, коли сплять на роботі, та щоб не сидіти без діла вчиняв підпали. За висновком судово-психічної експертизи Сомов визнаний психічно хворим, страждаючим піроманією.

Чи буде Сомов нести кримінальну відповідальність? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5.

11-річний Сорокін під керівництвом 19-річного Нікітіна виривав сумки у перехожих. Гроші, що були вилучені з сумок, вони розділяли на двох.

Як вирішити питання про кримінальну відповідальність Нікітіна та Сорокіна? Що таке посереднє виконання злочину?

Задача 6.

Медсестра однієї з лікарень внаслідок помилки шляхом ін'єкції увела в організм пацієнта, який знаходився в реанімаційному відділенні, замість необхідних ліків інший препарат, внаслідок чого через деякий час пацієнт помер.

Який вид помилки допустила винна? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 7.

Ареф'єв помилково вважав, що Кучеренко викрав у нього гроші, почав наносити йому стусани, спричинивши останньому шкоду здоров'ю середньої тяжкості.

Визначте форму вини. Чи повинен Кучеренко нести кримінальну відповідальність?

Задача 8.

Печкін мав намір вкрасти коня у фермера Махіна, проник на конюшню, але почув чийсь кроки, заховався в темний кут приміщення. Махін, який увійшов у конюшню, підбрав цеглину, яка лежала на підлозі та кинув її в кут, де ховався Печкін. Цеглина потрапила останньому у ніс, зламавши його.

Чи винен Махін в спричиненні тяжкої шкоди здоров'ю Печкіна? Як вирішити питання про відповідальність Печкіна?

Задача 9.

Белов на вокзалі м. Києва викрав у сплячого Іванова валізу, в якій знаходилися креслення по модернізації устаткування, які були отримані Івановим у відрядженні на одному з підприємств. Белов вважав, що у валізі знаходились речі та гроші.

До якого виду відноситься помилка Белова, чи буде вона впливати на кваліфікацію злочину? Розкрийте суб'єктивну сторону даного злочину?

Задача 10.

Катаєв, який проходив з групою робітників по дорозі, зупинився, щоб закурити. Прикуривши, він кинув сірник, який горів, назад. Сірник попав у пусту бочку з-під бензину, яка лежала біля дороги. Внаслідок цього пролунав вибух та шматком цієї бочки було вбито робітника Семенкова. Про те, що у бочці раніше був бензин Катаєв не знав.

Чи буде Катаєв нести кримінальну відповідальність? Якщо так, то визначте форму вини Катаєва.

Тема 4. Стадії злочину. Співучасть у злочині

Мета: формування у студентів уявлення про сутність основних етапів вчинення злочину, зокрема, про закінчений і незакінчений злочин. З'ясування сутності готування та замаху на злочин та їх правових наслідків. Виявлення специфіки співучасті у вчиненні злочину. Розкриття форм співучасті та видів. Аналіз видів співучасників злочинів, виокремлення їх особливостей.

План

1. Поняття і види стадій злочину.
2. Закінчений злочин. Незакінчений злочин і його види.
3. Готування до злочину. Замах на злочин.
4. Добровільна відмова від вчинення злочину.
5. Поняття і ознаки співучасті.
6. Форми співучасті. Види співучасників.
7. Відповідальність співучасників.
8. Спеціальні питання відповідальності за співучасть.
9. Причетність до злочину.

Основні нормативні акти

1. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.
2. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів від 25 січ. 1974 р. (ратифікація від 6 бер. 2008) // Офіційний вісник України. – 2008. – № 83. – Ст. 589. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_125.

3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.
5. Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листоп. 1968 р. (ратифікована СРСР 25 бер. 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – № 14. – Ст. 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_168.
6. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 4 листоп. 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371 (ред. від 1 черв. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. (ред. від 1 січ. 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
8. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
9. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12. – № 13. – Ст. 88 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./4651-17>.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767 (ред. від

- 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./1129-15>.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19. (ред. від 1 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
13. Примерный Уголовный кодекс США. – М., 1969. – 303 с.
14. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 груд. 1994 р. (ред. від 28 січ. 2005 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.
15. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2232-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 385 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
16. Про громадянство : Закон України від 18 січ. 2001 р. № 2235-ІІІ (ред. від 6 груд. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
17. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листоп. 1992 р. № 2811-ХІІ (ред. від 24 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
18. Про державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661-ІV (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.
19. Про державну таємницю : Закон України в редакції від 21 січ. 1994 р. 3855-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93. (ред. від 18 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

20. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 бер. 1999 р. № 551-XIV // (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/551-14>.
21. Про донорство крові та її компонентів : Закон України від 23 черв. 1995 р. № 239/95-ВР. (ред. від 6 груд. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/239/95-ВР>.
22. Про загальний військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 бер. 1992 р. (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
23. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовт. 1996 р. № 392/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 48. – Ст. 263 (ред. від 18 трав. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/392/96-вр>.
24. Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України від 10 квіт. 2009 р. № 170 (ред. від 5 листоп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09>.
25. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 листоп. 2003 р. № 1303/203 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – Ст. 103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.
26. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань, МВС України від 19 груд. 2003 № 270/1560 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – С. 405. – Ст. 90 (ред. від 17 верес. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.

27. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лип. 2013 р. № 567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-п>.
28. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 62/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 62. (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр>.
29. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – ст. 20 (ред. від 11 жовт. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
30. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>.
31. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106 (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
32. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
33. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358 (ред. від 11 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.

34. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 4. – Ст. 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>.
35. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142 (ред. від 8 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
36. Про покарання осіб, винних у злочинах проти миру і людяності та воєнних злочинах, незалежно від часу вчинення злочинів : Указ Президії Верховної Ради СРСР від. 4 бер. 1965 р.
37. Про Положення про дисциплінарний батальйон у Збройних Силах України: Указ Президента України від 5 квіт. 1994 р. № 139/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/139/94>.
38. Про Положення про кваліфікаційні класи судових експертів бюро судово-медичної експертизи та Положення про кваліфікаційні класи лікарів-судово-психіатричних експертів: наказ Міністерства охорони здоров'я від 31 жовт. 1995 р. № 199 (ред. від 31 лип. 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0463-95>.
39. Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 16 вер. 2010 р. № 902/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 71. – Ст. 2554 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>.
40. Про положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців : Указ Президента України від 7 листоп. 2001 р. № 1053 /2001 (ред. від 1 січ. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1053/2001>.
41. Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3857-XII // Відомості Верховної Ради

України. – 1994. – № 18. – Ст. 101. (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.

42. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 1647-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 224 (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>.

43. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 бер. 2000 р. № 1550-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

44. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ : Закон України від 12 груд. 1991 р. № 1972-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 11. – Ст. 152 (ред. від 5 груд. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>.

45. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.

46. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні : Закон України від 17 квіт. 1991 р. № 962-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 22. – Ст. 262 (ред. від 29 листоп. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-12>.

47. Про розвідувальні органи України : Закон України від 22 бер. 2001 р. № 2331-III // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – Ст. 27 (ред. від 16 жовт. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>.

48. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382 (ред. від

- 11 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
49. Про спеціальні звання, формений одяг та знаки розрізнення в органах внутрішніх справ України : Постанова Верховної Ради України від 22 квіт. 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3135-12>.
50. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листоп. 1992 р. № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17 (із змінами та доповн.; ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
51. Про статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24 бер. 1999 р. № 550-XIV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 19. – Ст. 812 (із змінами та доповн.; ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/550-14>.
52. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 14 – Ст. 89 (ред. від 19 листоп. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
53. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, № 43. – № 44–45. – Ст. 529 (із змінами та доповн.; ред. від 28 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
54. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377 (ред. від 5 груд. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>.
55. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356. : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 черв. 2012 р. – К. : Істина, 2012. – 368 с.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.-Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].
4. Кримінальний кодекс України : офіційний текст. – К.: Велес, 2010. – 144 с.
5. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-те вид., перероб. та доп.] – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
8. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ; за заг. ред. професорів Є.М. Моїсєєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. – [2-е вид., перероб.] – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
9. Гродецький Ю.В. Добровільна відмова при співучасті : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Ю.В. Гродецький; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
10. Шевчук А.В. Стадії вчинення злочину: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.В. Шевчук; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2002. – 20 с.
11. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві

України : навч. посібник / П.В. Хряпінський. – К., Центр уч. літератури, 2008. – 192 с.

12. Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину : монографія / О.В. Ус. – Х.: Видавець ПП Вапнярчук Н.М., 2007. – 286 с.

13. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2009 року // Вісник Верховного Суду України. - 2009. – № 3 (103). – С. 23.

Практичні завдання

Задача 1.

Гриненко вирішив вбити Васильєва. З цією метою він напав на нього ззаду та наніс декілька сильних ударів автомобільною монтировкой по голові, шії, спині. Однак, після цих дій йому стало жалко Васильєва, в якого було троє дітей, він надав потерпілому першу допомогу, потім зупинив машину, відвіз його у лікарню. За допомогою лікарів життя Васильєва було врятовано.

На якій стадії було призупинено злочин? Чи можна казати про те, що Гриненко добровільно відмовився від вчинення злочину?

Задача 2.

Кочкін, вирішивши вбити Потапову, чекав її біля дороги повз покинутої будівлі. Побачивши Потапову, Кочкін з мисливської рушниці зробив в неї два постріли, але не влучив. Він вирішив більше не стріляти та від своїх злочинних намірів він відмовився.

Як потрібно розглядати дії Кочкіна з точки зору вчення про стадії вчинення злочину? У чому різниця між закінченим та незакінченим замахом на злочин?

Задача 3.

Зайнов, зустрівши Стрельникова, який працював на текстильній фабриці, запропонував підготувати для викрадення з фабрики мануфактуру. Вони домовились про час зустрічі, а також про місце на території фабрики, де мануфактура повинна бути перекинута ними через огорожу. В обумовлений час Зайнов разом з Петрушенко прийшли до фабрики, але Зайнова не пустили через прохідну, він повертався до Петрушенко, який його чекав. Через деякий час через прохідну фабрики вийшов Стрельников та сказав, що вилучити мануфактуру йому не вдалося.

Чи має місце в діях вказаних осіб незакінчений злочин. Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача 4.

Воркутін був найнятий Лоботовим для вбивства директора конкуруючої фірми Мусалієва за 2 тисячі доларів США. Одержав завдаток, Воркутін забрався з гвинтівкою, яка має оптичний приціл, на горище сусіднього дома, звідки було добре видно квартиру Мусалієва та приготувався до пострілу. Помітивши, що Мусалієв ліг на ліжку, Воркутін вистрелив у нього. З заключення судово-медичної експертизи випливало, що смерть Мусалієва настала внаслідок інфаркту міокарда, а Воркутін сам того не знаючи, стріляв вже у мертву людину.

Чи підлягає Воркутін кримінальній відповідальності?

Як кваліфікується замах на непридатний об'єкт?

Задача 5.

Серова відмовилася вийти заміж за Славіна. Після відмови, Славін почав її переслідувати та погрожував вбивством. Декілька разів заходив у дім Серової, показував мисливську рушницю, якою він збирався начебто вбити її, якщо вона не стане його дружиною.

Чи підлягає Славін кримінальній відповідальності? Обґрунтуйте відповідь.

Задача 6.

Четвертков та Цивін сиділи в ресторані. До них за стіл без дозволу сів Копаньов і почав чіплятися. В цей час до залу увійшов Курган, знайомий Копаньова. Він поцікавився, що той тут робить. Копаньов відповів: «Навчаю молокососів боксу» і тут же почав бити Кургана. Тоді Цивін схопив стільця і з силою вдарив ним Копаньова по голові. Той від удару поточився, а Четвертков, що саме підбіг, двічі ударив його в підборіддя. Копаньов упав і від отриманих пошкоджень помер у лікарні. Висновок судово-медичної експертизи: смерть Копаньова сталася від перелому кісток склепіння і основи черепа з порушенням мозкової тканини та крововиливу під мозкову оболонку. Характер цих пошкоджень свідчить про велику силу удару стільцем, який і спричинив смерть.

Визначте вид співучасті кожної з названої особи.

Яка форма співучасті? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 7.

Перебуваючи у нетверезому стані, Аристархов і Васьков вирішили «провчити» дружинника Петренка, який колись затримав їх за порушення громадського порядку. Зустрівши того на вулиці, вони почали його бити, а коли він упав, Аристархов вихопив з кишені ножа і вдарив ним Петренка. Від поранення останній помер. Встановлено, що ніж Аристархову дав Васьков «на всякий випадок» за кілька хвилин до зустрічі з Петренком. Сам він ударив потерпілого кілька разів рукою.

З позиції вчення про співучасть проаналізуйте дії кожної з цих осіб?

Задача 8.

Губарев, водій автотранспортного підприємства, отримувавши на лікєро-горілочному заводі «Кристал» продукцію, навантажив у машину шість зайвих ящиків з горілкою та намагався вивезти їх з території заводу. Охоронник Кобзев, виявив надлишки продукції, вимагав віддати йому два ящики з горілкою, в протилежному випадку погрожував повідомити куди

треба. Боячись викриття, Губарєв виконав вимоги Кобзева, який після цього відпустив водія.

Чи можна Губарєва та Кобзева визнати співучасниками злочину? Якщо так, то назвіть форму співучасті.

Які об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті в даному випадку?

Задача 9.

Кльопкін, який викрадав з квартир цінності, відносив їх на зберігання своєму знайомому Вертляєву. Вертляєв знав, що майно крадене, брав його на зберігання та реалізацію. Модиров, двоюрідний брат Вертляєва, також знав, що його родич зберігає і реалізує чуже майно, яке було викрадено у громадян, але в органи влади не звертався з заявою про даний злочин.

З позиції вчення про співучасть проаналізуйте дії кожної з цих осіб.

Задача 10.

Калінін та Юсупов звернулися до Вампурова з проханням дістати на якийсь час для них яку-небудь зброю для пограбування обмінного пункту валюти. Через три дні після розмови Вампуров передав Калініну та Юсупову автомат та два магазини з патронами до нього, за що вони заплатили йому 300 грн. і домовились, що по закінченню злочину вони сплатять йому додаткову суму. Вчинивши злочин та заволодівши грошима на суму 3 тисячі грн. Калінін та Юсупов повернули Вампурову автомат і передали йому ще 200 грн. з викрадених грошей.

Визначте форму співучасті у злочині Калініна, Юсупова та Вампурова. До якого виду співучасників відноситься кожна з вказаних осіб?

Задача 11.

Варницькому подобалась дружина Дулова. Він працював з нею в одному відділі, декілька разів пропонував їй «поїхати на природу та порозважатися», на що одержував відмову. Вирішивши помститися Дуловій, Варницький знаючи запальний характер Дулова, повідомив йому, що його дружина періодично зустрічається з коханцем. Під час однієї випивки

Варницький постійно стверджував, що Дулову з такими обставинами неможливо миритися, він же чоловік! Дулов в стані ревнощів під час однієї з сварок з дружиною задушив її.

Чи буде Варницький підбурювачем у навмисному вбивстві?

Тема 5. Повторність, сукупність, рецидив. Обставини, що виключають злочинність діяння

Мета: формування уявлення у студентів про повторність, сукупність та рецидив злочинів, їх правові наслідки. Ознайомлення та проведення аналізу обставин, що виключають злочинність діяння.

План

1. Одиничний злочин як складовий елемент множинності злочинів. Види одиничних злочинів.
2. Повторність злочинів. Сукупність злочинів. Рецидив злочинів.
3. Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння.
4. Необхідна оборона.
5. Затримання особи, яка вчинила злочин.
6. Крайня необхідність.
7. Фізичний або психічний примус.
8. Виконання наказу або розпорядження.
9. Діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик).
10. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

Основні нормативні акти

1. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.
2. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.
4. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 4 листоп. 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371 (ред. від 1 черв. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12. – № 13. – Ст. 88 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./4651-17>.
8. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./1129-15>.

9. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19. (ред. від 1 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

10. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – ст. 20 (ред. від 11 жовт. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.-Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.

3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація] . – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].

4. Кримінальний кодекс України : офіційний текст. – К.: Велес, 2010. – 144 с.

5. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.

7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-тє вид., перероб. та доп.] – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.

8. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко; за заг. ред. професорів Є.М. Моїсеєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. – [2-е вид., перероб.] – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
9. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
10. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – К. : Алеута; ЦУЛ, 2011. – 400 с.
11. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02>.
12. Про практику застосування судами України законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 черв. 2010 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 7. – С. 6-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>.

Практичні завдання

Задача 1.

Червонюк перевищив встановлену швидкість і виїхав на тротуар, де збив пішохода Скрибіна, завдавши йому тяжкі тілесні ушкодження. Щоб зникнути з місця події, Червонюк знову порушив правила дорожнього руху і зіткнувся на перехресті з вантажним автомобілем. При зіткненні пасажиру Аверченку були також завдані тяжкі тілесні ушкодження.

Чи має місце множинність злочинів?

Задача 2.

Хоміч незаконно зберігав пістолет ПМ (ч.1 ст.263 КК України). Одного разу, коли він чистив його, зламав бойову пружину, внаслідок чого

зброя перестала бути придатною до стрільби. Через рік Хоміч придбав бойову пружину і полагодив ПМ.

Чи має місце в діях Хоміча множинність злочинів?

Задача 3.

Стасунов за вчинення крадіжки чужого майна (ч.1 ст.185 КК) був звільнений від кримінальної відповідальності на підставі Закону України «Про амністію». Через три місяці він знову вчинив крадіжку чужого майна.

Чи має місце в даному випадку повторність злочинів?

Задача 4.

Кулагіна було засуджено за ч.1 ст.201 КК «Контрабанда» до 3 років позбавлення волі. Через рік після відбуття покарання його знову було засуджено, але, за ч.2 ст.201 КК, контрабанда, вчинена особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею.

Який вид множини має місце у діях Кулагіна?

Задача 5.

Під час демонтажу металевих частин пам'ятника на цвинтарі (ст.297 КК України) Воронін вчинив опір працівникам міліції, які його затримали під час патрулювання (ч.2 ст.342 КК). Між злочинами практично не було проміжку часу.

Чи має це значення для визначення реальної сукупності злочинів?

Задача 6.

Продавець Зарубіна була засуджена за умисний обман покупців вчинений у значних розмірах (більше трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). Злочин передбачений ч.1 ст.225 КК. Було встановлено, що за 3 дні роботи вона обманула 28 покупців на суму від 1 до 3 грн.

Одиничний злочин чи множинність має місце в діях Зарубіної?

Задача 7.

Сіренко і Калинов вночі зустріли на вулиці 15-річного Лапіна і почали з хуліганських спонукань його бити. Захищаючись, Лапін ударив Сіренка складним ножом, який мав при собі, що призвело до смерті.

Як вирішити дану справу? Чи має місце в діях Лапіна стан необхідної оборони?

Задача 8.

Зеленюк з метою охорони врожаю яблук встановив у саду вовчі капкани. В один з них потрапив сусідський хлопчик, якому були спричинені тяжкі тілесні ушкодження.

Чи підлягає Зеленюк кримінальній відповідальності?

Задача 9.

Воронов намагався втекти після невдалого посягання на життя працівника міліції Душенка. З метою затримання Душенко пострілом з пістолета поранив Воронова, чим завдав йому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи правомірні дії Душенка?

Задача 10.

Альпіністи Юдін та Семерня при сходженні на Говерлу були в одній зв'язці. Семерня при незграбному русі зірвався і зависнув над прірвою. Юдін намагався його витягнути, але не зміг. Знесилившись, він зрозумів, що сам може зірватись і тоді перерізав мотузку. Семерня загинув.

Кваліфікуйте дії Юдіна.

Задача 11.

До Жовтенка, який стояв на автобусній зупинці, підсіли двоє молодих хлопців і, погрожуючи кастетами, наказали зняти одяг. Захищаючись, Жовтенко витягнув пістолета, який незаконно носив, і зробив кілька пострілів. Нападники втекли, однак пострілом випадково була поранена жінка, яка була поруч.

Чи буде Жовтенко нести відповідальність за поранення жінки?

Тема 6: Поняття, підстави, порядок та види звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття покарання та його мета. Система та види покарань Призначення покарання. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Мета: формування у студентів уявлення про поняття, підстави, порядок та види звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття покарання та його мету. Систему та види покарань Призначення покарання. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

План

1. Поняття, підстави, порядок та види звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Поняття покарання та його мета.
3. Система та види покарань
4. Призначення покарання
5. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
6. Види та розміри покарань, які застосовуються до неповнолітніх.
7. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання.

Основні нормативні акти

1. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.)
// Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.

2. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів від 25 січ. 1974 р. (ратифікація від 6 бер. 2008 р.) // Офіційний вісник України. – 2008. – № 83. – Ст. 589. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_125.
3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листоп. 1968 р. (ратифікована СРСР 25 бер. 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – № 14. – Ст. 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_168.
5. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 4 листоп. 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371 (ред. від 1 черв. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
6. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12. – № 13. – Ст. 88 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./4651-17>.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./1129-15>.

10. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 груд. 1994 р. (ред. від 28 січ. 2005 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.
11. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовт. 1996 р. № 392/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 48. – Ст. 263 (ред. від 18 трав. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/392/96-вр>.
12. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 листоп. 2003 р. № 1303/203 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – Ст. 103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.
13. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань, МВС України від 19 груд. 2003 № 270/1560 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – С. 405. – Ст. 90 (ред. від 17 верес. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.
14. Про покарання осіб, винних у злочинах проти миру і людяності та воєнних злочинах, незалежно від часу вчинення злочинів : Указ Президії Верховної Ради СРСР від. 4 бер. 1965 р.
15. Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 16 вер. 2010 р. № 902/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 71. – Ст. 2554 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>.

Основна та додаткова література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник

- / Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. – К.: Правові джерела, 2002. – 432 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.-Х.: Юрінком Інтер – Право, 2001. – 414 с.
 3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – Х.: Право, 2010. – 456 с. – [4-те, вид. доп. і перероб.].
 4. Кримінальний кодекс України : офіційний текст. – К.: Велес, 2010. – 144 с.
 5. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В.О. Навроцький. – [2-ге вид.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.
 6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон – А.С.К., 2002. – 260 с.
 7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х т. – Т. 2 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-тє вид., перероб. та доп.] – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
 8. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко; за заг. ред. професорів Є.М. Моїсєєва та О.М. Джужи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А. Вартилицька. – [2-є вид., перероб.]. – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
 9. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
 10. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – К. : Алеута; ЦУЛ, 2011. – 400 с.
 11. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1973 р. № 8 // Постанови

Пленуму Верховного Суду України (1963–2000) : Офіц. вид. [у 2 т.] / за заг. ред. В. Ф. Бойка. – К. : А.С.К. – 2000.

12. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.

13. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд. 2003 р. № 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03>.

14. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовт. 2003 р. № 7 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами Пленуму Верховного Суду України від 10 груд. 2004 р. № 18, від 12 черв. 2009 р. № 8 та від 6 листоп. 2009 р. № 11; ред. від 6 листоп. 2009 р). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

15. Про умовно-дострокове звільнення від покарання й заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02>.

Практичні завдання

Задача 1.

При затриманні у вересні 2001 р. члена бандитської групи Симоненка у нього було вилучено пістолет системи «ТТ». У ході слідства з'ясувалося, що Симоненко в липні 1999 р. купив цей пістолет у Мордюкова. У зв'язку з цим останній був притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст.263 КК. Мордюков подав скаргу прокурору району, в якій заперечував проти притягнення його до відповідальності, посилаючись на те, що купив

пістолет «ТТ» у травні 1994 р. на ринку у невідомої особи і що, відповідно, його злочин погашено давністю.

Яке рішення за скаргою повинен прийняти прокурор? Як визначається початок перебігу строку давності? Які умови зупинення давності?

Задача 2.

У січні 1990 р. під час сварки і бійки Альошин вчинив вбивство (ч.1 ст.115 КК), після чого зник. Вчинений ним злочин своєчасно розкрито не було. У липні 1996 р. Альошин за злісне хуліганство, яке він вчинив у травні 1996 р., був засуджений до трьох років позбавлення волі. Це покарання він повністю відбув. У жовтні 2001 р. стало відомо, що вбивство в 1990 р. вчинив Альошин.

Чи можна притягти Альошина до відповідальності за цей злочин?

Задача 3.

Засудивши Окорочкова за ч.1 ст.286 КК до 2 років позбавлення волі і за ч.1 ст.367 КК – до 2 років виправних робіт, суд остаточно призначив, що кожен із призначених видів покарання Окорочков повинен відбувати самостійно, тобто спочатку 2 роки позбавлення волі, а потім 2 роки виправних робіт.

Чи правильно призначив суд остаточне покарання за сукупністю злочинів? Який порядок призначення за сукупністю злочинів різнорідних покарань?

Задача 4.

Головний бухгалтер кондитерської фабрики Міщенко, маючи вільний доступ до продукції та сировини, таємно викрав з цеху фабрики коньяк, спирт, цукерки та інші товари на загальну суму 300 грн. Суд засудив Міщенка за ч.1 ст.185 до одного року виправних робіт з утриманням від заробітку 15% на користь держави і позбавив його права обіймати матеріально відповідальні посади, а також посаду бухгалтера строком на 5 років. Прокурор подав апеляційне представлення на вирок суду, вказавши, що додаткове покарання призначено Міщенку з порушенням вимог ст. 55 КК.

Визначте, чи підлягає задоволенню апеляційне представлення? Дайте аргументований висновок по справі.

Задача 5.

Колесников, який працював заступником декана медичного інституту, визнаний винним в неодноразовому отриманні хабарів і засуджений за ч.2 ст.368 КК до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна і позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виховними функціями, строком на три роки. Одночасно за вироком суду Колесников був позбавлений звання майора медичної служби запасу, вченого звання доцента та вченого ступеня кандидата медичних наук.

Дайте оцінку рішення суду про позбавлення Колесникова права обіймати посади, пов'язані з виховними функціями, про позбавлення військового звання, вченого ступеня та вченого звання.

Задача 6.

Берьозкін, засуджений за умисний злочин до 4 років позбавлення волі, після відбуття 2 років і 9 місяців був умовно-достроково звільнений. Після закінчення 1 року Берьозкін за вчинене ним злісне хуліганство був засуджений до 3 років позбавлення волі з приєднанням 4 років позбавлення волі, призначених за попереднім вироком.

Чи правильно суд призначив покарання?

Задача 7.

Мітін, засуджений за незаконне мисливство за ч.2 ст.248 КК до 5 років позбавлення волі, після фактичного відбуття двох третин призначеного покарання був умовно-достроково звільнений. Після закінчення 1 року Мітін за завдання Мухіну середньої тяжкості тілесних ушкоджень через необережність був засуджений за ст.128 КК до 1 року виправних робіт. Оскільки новий злочин було вчинено упродовж невідбутого строку покарання, суд змінив виправні роботи позбавленням волі і на підставі ст.71 КК приєднав до цього покарання невідбутий строк, призначивши Мітіну 2 роки і 2 місяці позбавлення волі.

Чи правильно призначено покарання?

Задача 8.

Неповнолітній Грабов, був засуджений за крадіжку грошей за ч.2 ст.185 КК до 3 років позбавлення волі. Після відбуття одного року позбавлення волі

і досягнення 18-тирічного віку, Грабов, перебуваючи у кримінально-виконавчому закладі, вчинив злісне хуліганство, за яке був засуджений до 4 років позбавлення волі.

Чи підлягає Грабов умовно-достроковому звільненню? Коли підлягає, то за яких умов?

Задача 9.

15 травня 2002 року неповнолітній Песецький був засуджений за злісне хуліганство зач.2 ст.296 КК до 3 років позбавлення волі. Відбувши 7 місяців позбавлення волі, 15 грудня 2002 р., Песецький був достроково звільнений з місць ув'язнення через хворобу (туберкульоз легенів).

Вирахуйте строк погашення судимості Песецького.

Задача 10.

Анциферов у віці 17-ти років був засуджений за ч.2 ст.296 КК до 3 років позбавлення волі. У кримінально-виконавчому закладі Анциферов зарекомендував себе позитивно і після досягнення 18 років невідбуті 2 роки позбавлення волі були замінені йому судом згідно зі ст.82 КК двома роками виправних робіт. Через півроку після заміни покарання Анциферов знову вчинив злісне хуліганство, за що був засуджений до 4 років позбавлення волі, а згідно зі ст.71 КК – до 7 років позбавлення волі.

Визначте, чи правильно застосував суд заміну невідбутої частини покарання більш м'яким і призначив покарання за сукупністю вироків? Чи може бути застосована до Анциферова повторна заміна невідбутої частини покарання більш м'яким або умовно-достроковим звільненням від покарання?

Задача 11.

16-тирічний Степанов був засуджений за ч.2 ст.286 КК до 6 років позбавлення волі. Після відбуття двох років покарання його умовно-достроково звільнили. Через три з половиною роки з моменту умовно-дострокового звільнення Степанов вчинив злісне хуліганство, за що був засуджений за ч.2 ст.296 КК до 4 років позбавлення волі.

Визначте, чи правильно застосував суд умовно-дострокове звільнення від покарання і вирахуйте строк погашення судимості за двома злочинами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Нормативно-правові акти

1. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 трав. 1970 р. № ETS-70 (ратифікація від 26 вер. 2002 р.) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 31. – Ст. 2125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_341.
2. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів від 25 січ. 1974 р. (ратифікація від 6 бер. 2008 р.) // Офіційний вісник України. – 2008. – № 83. – Ст. 589. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_125.
3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (ред. від 23 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./80731-10>.
5. Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листоп. 1968 р. (ратифікована СРСР 25 бер. 1969 р. // Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. – № 14. – Ст. 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_168.
6. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 4 листоп. 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371 (ред. від 1 черв. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

7. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. (ред. від 1 січ. 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
8. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (ред. від 12 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
9. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст станом на 1 серп. 2013 р.). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013 – 212 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11-12. – № 13. – Ст. 88 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./4651-17>.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show./1129-15>.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19. (ред. від 1 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
13. Примерный Уголовный кодекс США. – М., 1969. – 303 с.
14. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 груд. 1994 р. (ред. від 28 січ. 2005 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/264/94-вр>.
15. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. –

- Ст. 385 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
16. Про громадянство : Закон України від 18 січ. 2001 р. № 2235-III (ред. від 6 груд. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
17. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листоп. 1992 р. № 2811-XII (ред. від 24 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
18. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 4 бер. 1998 р. № 160/98-ВР (ред. від 09 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/160/98-вр>.
19. Про державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квіт. 2003 р. № 661-IV (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.
20. Про державну таємницю : Закон України в редакції від 21 січ. 1994 р. 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93. (ред. від 18 січ. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
21. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 бер. 1999 р. № 551-XIV // (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/551-14>.
22. Про донорство крові та її компонентів : Закон України від 23 черв. 1995 р. № 239/95-ВР. (ред. від 6 груд. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/239/95-ВР>.
23. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004-XII. (ред. від 6 груд. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

24. Про загальний військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 бер. 1992 р. (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
25. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовт. 1996 р. № 392/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 48. – Ст. 263 (ред. від 18 трав. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/392/96-вр>.
26. Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України від 10 квіт. 2009 р. № 170 (ред. від 5 листоп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09>.
27. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : наказ МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 листоп. 2003 р. № 1303/203 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – Ст. 103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04>.
28. Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань, МВС України від 19 груд. 2003 № 270/1560 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2. – Т. 2. – С. 405. – Ст. 90 (ред. від 17 верес. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04>.
29. Про затвердження Положення про класні чини працівників органів прокуратури України : Постанова Верховної Ради України від 6 листоп. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 4. – Ст. 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1795-12>.

30. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лип. 2013 р. № 567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-п>.
31. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 62/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 62. (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр>.
32. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – ст. 20 (ред. від 11 жовт. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
33. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр>.
34. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106 (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
35. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303 (ред. від 11 серп. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
36. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>.

37. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358 (ред. від 11 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
38. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142 (ред. від 8 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
39. Про покарання осіб, винних у злочинах проти миру і людяності та воєнних злочинах, незалежно від часу вчинення злочинів : Указ Президії Верховної Ради СРСР від. 4 бер. 1965 р.
40. Про Положення про дисциплінарний батальйон у Збройних Силах України: Указ Президента України від 5 квіт. 1994 р. № 139/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/139/94>.
41. Про Положення про кваліфікаційні класи судових експертів бюро судово-медичної експертизи та Положення про кваліфікаційні класи лікарів-судово-психіатричних експертів: наказ Міністерства охорони здоров'я від 31 жовт. 1995 р. № 199 (ред. від 31 лип. 2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0463-95>.
42. Про Положення про порядок здійснення помилювання: Указ Президента України від 16 вер. 2010 р. № 902/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 71. – Ст. 2554 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>.
43. Про положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців : Указ Президента України від 7 листоп. 2001 р. № 1053 /2001 (ред. від 1 січ. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1053/2001>.

44. Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3857-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 18. – Ст. 101. (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.
45. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 1647-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 224 (ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>.
46. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 бер. 2000 р. № 1550-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.
47. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ : Закон України від 12 груд. 1991 р. № 1972-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 11. – Ст. 152 (ред. від 5 груд. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>.
48. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лют. 2000 р. № 1489-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143 (ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.
49. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні : Закон України від 17 квіт. 1991 р. № 962-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 22. – Ст. 262 (ред. від 29 листоп. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-12>.
50. Про розвідувальні органи України : Закон України від 22 бер. 2001 р. № 2331-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – Ст. 27

- (ред. від 16 жовт. 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2331-14>.
51. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382 (ред. від 11 жовт. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>
52. Про спеціальні звання, формений одяг та знаки розрізнення в органах внутрішніх справ України : Постанова Верховної Ради України від 22 квіт. 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3135-12>.
53. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листоп. 1992 р. № 2790-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17 (із змінами та доповн.; ред. від 9 черв. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
54. Про статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24 бер. 1999 р. № 550-ХІV // Офіційний вісник України. – 1999. – № 19. – Ст. 812 (із змінами та доповн.; ред. від 1 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/550-14>.
55. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 14 – Ст. 89 (ред. від 19 листоп. 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
56. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, № 43. – № 44–45. – Ст. 529 (із змінами та доповн.; ред. від 28 лип. 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
57. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 1007-ХІV // Відомості Верховної

Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377 (ред. від 5 груд. 2012 р.)
[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>.

58. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40–44. – Ст. 356. : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 черв. 2012 р. – К. : Істина, 2012. – 368 с.

Постанови Пленуму Верховного Суду України

1. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 456 с.
2. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. – К. : Алеута; ЦУЛ, 2011. – 400 с.
3. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листоп. 1996 р. № 9. // Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963-2000) : Офіц. вид. [у 2 т.] / за заг. ред. В. Ф. Бойка. – К. : А.С.К. – 2000.
4. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1973 р. № 8 // Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963–2000) : Офіц. вид. [у 2 т.] / за заг. ред. В. Ф. Бойка. – К. : А.С.К. – 2000.
5. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 лип. 2004 р. № 13 // Право України. – 2004. – № 12. – С. 116-120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04>.
6. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : Постанова Пленуму Верховного

- Суду України від 3 черв. 2005 р. № 7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05>.
7. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.
 8. Про практику застосування судами України законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 черв. 2010 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 7. – С. 6-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>.
 9. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд. 2003 р. № 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03>.
 10. Про практику застосування судами України законодавства про примусове лікування і трудове перевиховання хронічних алкоголіків : Указ Президії Верховної Ради Української РСР України від 25 груд. 1981 р. № 11 // Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963-2000): Офіц. вид. : [у 2 т.] / за заг. ред. В. Ф. Бойка. – К. : А.С.К. – 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-81>.
 11. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квіт. 2004 р. № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04>.
 12. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовт. 2003 р. № 7 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами Пленуму Верховного Суду України від

10 груд. 2004 р. № 18, від 12 черв. 2009 р. № 8 та від 6 листоп. 2009 р. № 11; ред. від 6 листоп. 2009 р). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>.

13. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
14. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 трав. 2006 р. № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>.
15. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02>.
16. Про умовно-дострокове звільнення від покарання й заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02>.
17. Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 лист. 2009 р. № 10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.
18. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 трав. 2008 р. № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>.
19. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд.

2003 р. № 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.

Монографії

1. Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми : [моногр.] / Батиргарєєва В. С. – Х. : Право, 2009. – 574 с.
2. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : [моногр.] / Баулін Ю. В. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
3. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : [моногр.] / Бурдін В. М. – К. : Атіка, 2004. – 239 с.
4. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : [моногр.] / Житний О. О. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 151 с.
5. Музика А. А. Примусові заходи медичного і виховного характеру : [моногр.] / Музика А. А. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 1997. – 125 с.
6. Соціально-психологічні та кримінологічні аспекти впливу заходів виховного характеру на формування правової свідомості неповнолітніх : [моногр.] / [Г. В. Гребеньков, І. І. Ковальова, А. О. Смоктій, В. В. Вітвіцька та ін.]. – Донецьк: 2008. – 187 с.
7. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів : [моногр.] / Устрицька Н. І. – Львів : Львів. держ ун-т внутр. справ, 2013. – 215 с.
8. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. [моногр.] / Хавронюк М. І. – К. : Юристконсульт, 2006. – 1046 с.
9. Яковець І. С. Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким : [моногр.] / Яковець І. С. – М., 2012. – 210 с.

Підручники та навчальні посібники

1. Гришук В. К. Звільнення від кримінальної відповідальності : [навч. посіб.] / В. К. Гришук, В. М. Бурдін. – Львів : Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. 2003. – 140 с.
2. Киричко В. М. Практичний посібник з кримінального права України / Киричко В. М. – Х., 2010. – 720 с.
3. Кримінальне право України : [посіб. для підготов. до держ. екзаменів] / [А. В. Савченко, В. В. Кузнецов]. – К. : Вид. О. С. Ліпкан, 2011. – 182 с.
4. Кримінальне право України : [посіб. для підготов. до іспитів] / І. В. Діордіца. – К. : Вид. Ліпкан О. С., 2010. – 288 с.
5. Кримінальне право України : [навч. посіб.] / В. І. Педан, В. К. Антошкіна. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 279 с.
6. Кримінальне право України : [посіб. для підготовки до іспитів] / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко; за заг. ред. О. М. Джузи. – К. : Вид. Полівода А.В., 2009. – 304 с.
7. Кримінальне право України : [практикум] / Т. С. Чебикіна, Т. В. Підченко. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2012. – 174 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / авт.-упоряд. П. В. Хряпінський. – Суми : Університетська книга, 2009. – 688 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч.-метод. посіб.] / Ларченко М. – Ніжин : Вид-во Ніжин. держ. ун-ту ім. М. Гоголя, 2011. – 43 с.
10. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч.-практ. посіб.] / Л. Ф. Дадерко, В.П. Сердюк. – К. : Ун-т «Україна», 2011. – 120 с.
11. Кримінальне право України. Загальна частина : [підруч.] / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., перероб і доп.]. – Х. : Право, 2010. – 454 с.

12. Кримінальне право України. Загальна частина : [підруч.] / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б.Г. Розовського]. – К.: Істина, 2011. – 1121 с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина : [збірник завдань] / [І. А. Вартилецька, В. І. Осадчий, В. С. Плугатир та ін.]; за заг. ред. В. І. Осадчого. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 112 с.
14. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / [А. М. Бабенко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 378 с.
15. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / І. В. Хохлова, О. П. Шем'яков. – [2-ге вид., оновлене та доп.]. – К. ; Донецьк : Норд-Пресс, 2009. – 310 с.
16. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / І. І. Митрофанов. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2009. – 632 с.
17. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / Л. І. Сопільник, М. П. Федоров. – Львів : Львів. ун-т бізнесу та права, 2012. – 463 с.
18. Кримінальне право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / Р. В. Вереша. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 319 с.
19. Кримінальне право України. Практикум : [навч. посіб.]. / [П. П. Андрушко, С.Д. Шапченко, С.С. Яценко, П.С. Берзін та ін.] ; за ред. С. С. Яценка – 3-те видання К. : Алеута; КНТ: Центр учбової літератури, 2010 – 640 с.
20. Кримінальне право. Загальна частина : [підруч.] / [Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.]; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [5-те вид., переробл. та допов.] – К. : Атіка, 2009. – 408 с.
21. Кримінальне процесуальне право України : [навч.-метод. посіб.] / Л. В. Дергач, Н. М. Кушнір. – Чернівці : Рута, 2011. – 115 с.

22. Мельник М. І. Призначення покарання : [лекція] / М. І. Мельник – К., 1994. – 38 с.
23. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те вид. перероб. та допов.]. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
24. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування : [навч. посіб.] / Палюх Л. М. – Львів : Вид. центр Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2010. – 113 с.
25. Плешаков А. М. Применение более мягкого наказания, чем предусмотрено законом : [учеб. пособие] / Плешаков А. М. – М., 1982. – 64 с.
26. Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах : офіц. вид. / відп. ред. П. П. Пилипчук. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2008 – 608 с.

Статті:

1. Андрушко П. П. Про поняття та види обставин, що виключають суспільну небезпеку чи протиправність діяння / П. П. Андрушко // Вісник Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Юридичні науки. – К., 1985. – Вип. 26. – С. 67-71.
2. Володько М. В. Деякі питання застосування судами загальних начал призначення покарання / М. В. Володько // Рад. право. – 1982. – № 11. – С. 64-67.
3. Гізімчук С. Деякі питання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України) / С. Гізімчук, І. Зінов'єва // Вісник Академії правових наук України. – Право. – № 4(63). – С. 206-217.
4. Данилюк С. А. Вопросы освобождения от уголовной ответственности / С. А. Данилюк // Правоведение. – 1987. – № 3. – С. 85-91.

5. Келина С. Г. Профессиональный риск как обстоятельство, исключющее преступность деяния / С. Г. Келина // Сов. юстиция. – 1988. – № 22. – С. 14-15.
6. Клименко В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності / В. Клименко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 145-150.
7. Ковна У. Застосування примусових заходів виховного характеру щодо малолітніх: теорія, законодавче регулювання і судова практика / У. Ковна // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Вип. 49. – С. 257-267.
8. Лашкет О. Необхідна оборона в системі обставин, що виключають злочинність діяння (компаративний підхід) / О. Лашкет // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 115-117.
9. Марогулова И. Л. Правовая природа амнистии и помилования / И. Л. Марогулова // Сов. гос. и право – 1991. – № 5. – Ст. 64-68.
10. Мірошниченко Є. О. Призначення покарання в порядку, передбаченому ч.4 ст.70 Кримінального кодексу України : окремі аспекти / Є. О. Мірошниченко // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 9. – С. 39-43.
11. Мостепанюк Л. О. Мета покарання за Кримінальним кодексом України / Л. О. Мостепанюк // Науковий вісник НАВСУ. – 2003. – № 2. – С. 43-49.
12. Никулин С. И. Деятельное раскаяние и его значение для органов внутренних дел в борьбе с преступностью / С. И. Никулин – М., 1985. – С. 32-39.
13. Портнов Н. Особенности квалификации идеальной совокупности преступлений / Н. Портнов // Сов. юстиция. – 1983. – № 16. – С. 5-6.
14. Савченко А. В. Звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування в Україні й США (на рівні федерації): порівняльний аналіз / А. В. Савченко // Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2006. – № 4. – С. 274-286.

15. Ситникова А. И. Рецидив преступлений: теория и практика / А. И. Ситникова // Российский следователь. – 2009. – № 3. – С. 27-30.
16. Тарбагаев А. Н. Судимость и ее уголовно-правовое значение / А. Н. Тарбагаев, Н. М. Кропачев, А. И. Бойцов // Вестник Ленингр. ун-та. Сер.6. – 1990. – № 13. – С. 85-89.
17. Фролов Е. Совокупность и повторность преступлений, посягающих на один объект / Е. Фролов, Е. Сухарев, А. Гарбуза // Сов. юстиция. – 1979. – № 4. – С. 5-7.

Електронні ресурси:

1. <http://rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://gp.gov.ua> – Офіційний сайт Генеральної Прокуратури України.
3. <http://kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://minjust.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства юстиції України.
5. <http://court.gov.ua> – Офіційний портал Судової влади України.
6. <http://mvs.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України.
7. <http://www.unba.org.ua> – Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України.
8. <http://vkka.gov.ua> - Офіційний сайт Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури при Кабінеті Міністрів України.
9. <http://kmkdka.com> - Офіційний сайт Київської міської кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.
10. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
11. <http://catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань (з 1995 р.).